

**Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta
Katedra trestního práva**

Diplomová práce

**Sporné otázky neposkytnutí pomoci
v judikatuře českých soudů**

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D.

Akademický rok 2006/2007

**Jan Koleček, 5. ročník
Bílková 14, 110 00 Praha 1**

Prohlášení :

„ Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně za použití literatury, na kterou je v textu diplomové práce odkazováno, a jejíž seznam je přílohou této práce.“

V Praze dne 31.1.2007

.....
Jan Koleček

Obsah :

1	Úvod	4
2	Vývoj právní úpravy od roku 1950 po současnost	6
3	Trestný čin neposkytnutí pomoci podle platné právní úpravy	12
3.1	Konání x opomenutí (komisivní x omisivní – pravé, nepravé delikty)	13
3.1.1	Zvláštní povinnost konat	15
3.1.2	Teorie garanta	21
3.1.3	Zvláštní povinnost konat x povinnost konat vyplývající z povahy zaměstnání	32
3.1.4	Zvláštní povinnost konat de lege ferenda	33
4	Jednotlivé skutkové podstaty.	36
4.1.1	§207 odst. 1 TrZ	36
4.1.2	§207 odst. 2 TrZ	39
4.1.3	§208 TrZ	41
4.2	Vztah k poruchovým trestným činům (§219 - §224 TrZ)	45
4.3	Ustanovení trestní řádu (§163, §163a TrŘ)	47
4.4	Trestný čin neposkytnutí pomoci de lege ferenda	49
5	Pohled judikatury	52
6	Zahraniční právní úpravy	54
7	Závěr	60
8	Seznam použité literatury	63

1 Úvod

Fungování společnosti je založeno na interaktivních vztazích jednotlivců, které se projevují v nejrůznějších rovinách. Dosáhnout ideálního stavu, kdy by nebylo zapotřebí žádné vnější regulace těchto vztahů, není v současné době možné. Vždy se totiž objeví skutečnosti, které tuto pomyslnou rovnováhu narušují, což vytváří prostor pro vznik systému regulace společenských vztahů v podobě práva, které má za cíl především vytvořit jakýsi rámec pro chování jednotlivců, společnosti a vztahů mezi nimi.

Původ a příčiny tohoto nestandardního chování se dostávají do pozornosti nejedné vědní disciplíny, ať už to je psychologie, sociologie, či obory blíže související s trestním právem, jakým je především kriminologie.

Pokud tedy nějaké chování překročí přípustnou mez, která se v jednotlivých etapách lidské historie mění a mění se i podle druhu jednotlivých společností, může jednotlivci vzniknout trestní odpovědnost s kterou je a měla by být spojena penalizace.

Způsobů protispolečenského chování je nepřeborná řada a bohužel člověk jakožto tvor velice vynalézavý nachází neustále nové a nové. Jedním z mnoha jednání, jehož závažnost je tak vysoká, že se stává, a to zcela po právu, trestným, je neposkytnutí pomoci. Jedná se o prohřešek proti mravním základům společnosti, který je postaven na lhostejnosti jednoho člověka k utrpení jiného. Tato laxnost, tak může ve svých důsledcích vést až ke tragickým výsledkům počítaje v to i smrt osoby, která se ocitla v situaci, kdy potřebovala pomoc nejrůznějšího charakteru.

Tato práce si proto klade za cíl čtenáře blíže seznámit jak s pojmem trestného činu neposkytnutí pomoci, tak s problematikou, která je s tímto tématem spojena.

V jednotlivých kapitolách se chci věnovat vývoji právní úpravy tohoto trestného činu u nás od 50. let až po současnost a upozornit na zamýšlené nové legislativní pojetí. Dále se tato práce bude v široké míře zabývat problematickým otázkám spojených zejména s pojmem zvláštní povinnosti konat a jejich řešením jak v naší teorii a právním řádu, tak v zahraničí. Standardně bude rovněž podán výklad k jednotlivým skutkovým podstatám trestného činu neposkytnutí pomoci, tak jak jej zakotvuje náš platný a účinný trestní zákon, zmíním se o pohledu naší judikatury na tuto materii a pokusím se o komparaci se zahraničními právními úpravami.

Mým cílem není vyřešení sporů, které se kolem tohoto tématu už celou řadu let vedou, ale stručně, přehledně a co možná nejuceleněji toto téma obsáhnout. Pevně věřím, že se mi to alespoň z části podaří, bohužel jak jsem zjistil jedná se o věc přinejmenším nelehkou, a proto budu vděčen za jakékoli kritické, leč konstruktivní připomínky.

2 Vývoj právní úpravy od roku 1950 po současnost

Trestný čin neposkytnutí pomoci byl předmětem úpravy již v trestním zákonu z roku 1950.¹ Tak jako v současné době platný a účinný trestní zákon, upravoval tři skutkové podstaty tohoto trestného činu, jejichž znění bylo následující :

§ 227

(1) Kdo úmyslně neposkytne potřebnou pomoc osobě, která je v nebezpečí smrti, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo pro někoho jiného, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců.

(2) Odnětím svobody až na jeden rok bude pachatel potrestán, dopustí-li se činu uvedeného v odstavci 1, ač je podle povahy svého povolání povinen pomoc poskytnout.

§ 228

Řidič dopravního prostředku, který po dopravní nehodě, na níž měl účast, úmyslně neposkytne potřebnou pomoc osobě, která při nehodě utrpěla újmu na zdraví, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo pro někoho jiného, bude potrestán odnětím svobody na tři měsíce až dvě léta.

---

¹ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Pokud jejich znění porovnáme se současnou úpravou², musíme zákonitě dojít k závěru, že jejich dikce velkých změn nedoznala.

První odlišností je explicitní vyjádření úmyslné formy subjektivní stránky v prvním odstavci, což u současné skutkové podstaty zákonodárce vyřešil implicitně. Dalším rozdílem je povinnost poskytnout potřebnou pomoc pouze v případě nebezpečí smrti a nikoli i v případě, kdy osoba jeví známky vážné poruchy zdraví, jak to vyžaduje soudobá úprava. Povinnost poskytnout potřebnou pomoc byla proto omezena pouze na ty nejzávažnější případy, kdy bylo objektivně seznatelné, že se osoba vyžadující pomoc nachází v nebezpečí smrti.

Tento přístup vyjadřuje právně politický názor tehdejších zákonodárců na problematiku trestných činů proti člověku, jelikož v podmínkách nastupujícího totalitního systému byl kladen daleko větší akcent na oblast společenských vztahů týkajících se základů státu a státního hospodářství než na oblast chránící tělesnou integritu jednotlivce. Dřívější postup zdůrazňující nadřazenost kolektivistických společenských zájmů byl myšlenkově spřízněn s etatizací společnosti, fetišizací státu, s hypertrofií trestního práva a ostatních odvětví práva veřejného na úkor práva soukromého, s privilegováním státního a družstevního majetku a s pohlcováním majetku jednotlivců a tento proces postupně zbavoval člověka základních předpokladů jeho existence. Což je zcela proti idejím demokratického trestního práva, které koncentruje svoji pozornost v první řadě na ochranu osobnosti člověka, jeho důstojnost a jeho práva a svobod. Teprve touto orientací trestněprávní ochrany se vytváří pro rozvoj lidské osobnosti a pro lidské aktivity patřičný prostor.³

---

² § 207

(1) Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, neposkytne potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, neposkytne potřebnou pomoc, ač je podle povahy svého zaměstnání povinen takovou pomoc poskytnout, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

§ 208

Řidič dopravního prostředku, který po dopravní nehodě, na níž měl účast, neposkytne osobě, která při nehodě utrpěla újmu na zdraví, potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

³ Více in Novotný, O., Dolenský, A., Jelínek, J., Vanduchová, M.: Trestní právo hmotné I. (Obecná část), Praha, ASPI Publishing, 2003, str.19

Konečně u prvního odstavce nacházíme kratší výměru trestní sazby, která byla poloviční, což opět odráží tehdejší náhled na společenskou nebezpečnost tohoto trestného činu. Jiných rozdílů u této skutkové podstaty není.

Co se týče druhého odstavce můžu v rozdílech odkázat na předcházející řádky, s tím že namísto povinnosti poskytnout potřebnou pomoc vyplývající z povahy zaměstnání byla vyžadována potřebná pomoc podle povahy povolání. Obsah pojmu povolání chápáno dle dřívější terminologie nelze zaměňovat s dnešním zákonným pojmem zaměstnání. I když i současná právní úprava používá obou pojmů⁴, je mezi nimi značný rozdíl. Zaměstnáním se rozumí pracovní činnost vykonávaná za odměnu v rámci pracovního poměru⁵ nebo v rámci jiného obdobného pracovněprávního vztahu. Je vykonávána zaměstnancem ve prospěch zaměstnavatele.⁶ Povolání je chápáno širěji. Je to právem dovolená činnost obvykle vykonávaná proto, aby si lidé opatřili prostředky k životu. Kromě pracovního poměru v rámci pracovněprávního vztahu může zahrnovat různé jiné aktivity, které jsou zdrojem obživy (např. činnost umělecká a v jiných svobodných povoláních, jejichž výkon není blíže upraven zvláštními předpisy) a které nejsou vykonávány v postavení zaměstnance. Tatáž činnost může být pro jednoho povoláním, pro jiného nikoli, vždy budou rozhodovat osobní poměry konkrétního pachatele.⁷

Pokud jde o výměru trestní sazby, ta je opět poloviční. Zásadnějším rozdílem je absence možnosti uložení trestu zákazu činnosti, jelikož ten bylo možno uložit pouze v případě, kdy se pachatel dopustil při výkonu činnosti nebo povolání trestného činu, jímž poškodil nebo ohrozil hospodářské zájmy republiky.⁸ Jedná se tak znovu o

⁴ § 50 odst.1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů

⁵ § 33 a násl. zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce

⁶ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář. I. díl., 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2004, str. 451

⁷ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář. I. díl., 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2004, str. 451

⁸ Viz § 51 zákona 86/1950 Sb. (Trestní zákon) - **Zákaz činnosti - § 51 (1) Dopustil-li se pachatel při výkonu činnosti nebo povolání trestného činu, jímž poškodil nebo ohrozil hospodářské zájmy republiky, vysloví soud, že se pachatel zakazuje dočasně nebo navždy vykonávat takovou činnost nebo povolání. (2) Soud může vyslovit, že se pachatel zakazuje dočasně nebo navždy vykonávat činnost nebo povolání, jestliže a) pachatel se dopustil trestného činu v souvislosti s touto činností nebo s tímto povoláním, b) pachatel by jich mohl zneužít k spáchání trestného činu, nebo c) jejich výkon pachatelem by odporoval obecnému zájmu. (3) Dočasný zákaz uvedený v odstavci 1 nebo 2 stanoví soud na tři až deset let; doba výkonu trestu odnětí svobody se do této doby nezapočítává.**

jeden z prostředků vyjádření tehdejšího politicko právního smýšlení, pokud je takto explicitně vyjádřena možnost jeho uložení pouze v případech, kdy trestným činem byl poškozen nebo ohrožen hospodářský zájem republiky.

Konečně, třetí skutková podstata se liší opět toliko ve výměře trestní sazby a absencí možnosti uložení trestu zákazu činnosti.

Nabytím platnosti a účinnosti Trestního zákona z roku 1961 se staly součástí našeho právního pořádku tři skutkové podstaty trestného činu neposkytnutí pomoci téměř v podobě, jaké je známe dodnes.

§ 207

(1) Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, neposkytne potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců nebo nápravným opatřením.

(2) Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, neposkytne potřebnou pomoc, ač je podle povahy svého zaměstnání povinen takovou pomoc poskytnout, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo nápravným opatřením nebo zákazem činnosti.

§ 208

Řidič dopravního prostředku, který po dopravní nehodě, na níž měl účast, neposkytne osobě, která při nehodě utrpěla újmu na zdraví, potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo nápravným opatřením nebo zákazem činnosti.

Jediným rozdílem je skutečnost, že již za jejich spáchání nelze uložit trest nápravného opatření⁹, který byl z Trestního zákona vypuštěn jeho novelizací zákonem č. 175/1990 Sb. Tento trest spočíval v tom, že odsouzený byl povinen na svobodě vykonávat řádně svou práci a vést i jinak řádný život, přičemž z jeho pracovní odměny připadalo 10 až 25 % státu. Důvodová zpráva ke zrušení nápravného opatření uvádí, že tento trest v nových společenských podmínkách zcela ztrácí svůj význam, neboť jako nejmírnější druh trestu by jej napříště bylo možno ukládat jen osobám námezdně pracujícím, čímž by byly diskriminovány osoby individuálně podnikající. Existencí nápravného opatření by rovněž byla narušena smluvní volnost pracovního poměru, neboť by bránila volnému rozvázání pracovního poměru potrestaným. Je třeba dodat, že trest nápravného opatření byl před rokem

⁹ **Nápravné opatření - § 43 (1)** Trest nápravného opatření může soud uložit pouze v případě, že tento zákon ve zvláštní části uložení tohoto trestu dovoluje a jestliže vzhledem k osobě pachatele a možnosti jeho nápravy uložení trestu odnětí svobody k dosažení účelu trestu není třeba. **(2)** Nápravné opatření nelze uložit, je-li pachatel trvale práce neschopný, nebo jsou-li tu jiné okolnosti, které brání výkonu tohoto trestu. **§ 44 (1)** Trest nápravného opatření může soud uložit v trvání od dvou měsíců do jednoho roku. **(2)** Nápravné opatření se vykonává na svobodě. Odsouzený je povinen po dobu trestu vykonávat práci za podmínek stanovených soudem podle odstavce 3 a 4. **(3)** Z odměny za práci náležející odsouzenému připadá 10 až 25% státu; výši srážek určí soud. **(4)** Z důležitých důvodů může soud nařídít na dobu výkonu trestu i změnu zaměstnání pachatele v tom směru, aby vykonával práci méně odpovědnou, nebo na jiném pracovišti; v tom případě soud zároveň stanoví zásady pro určení druhu, způsobu a místa jeho zaměstnání. Soud může uložit pachateli na dobu trestu i jiná přiměřená omezení směřující k tomu, aby vedl řádný život pracujícího člověka. **§ 45 (1)** Do doby výkonu nápravného opatření se nezapočítává doba, po kterou odsouzený z jakéhokoli důvodu nepracoval. **(2)** Jestliže odsouzený v době po odsouzení až do skončení výkonu nápravného opatření nevedl řádný život pracujícího člověka nebo nevyhověl uloženým podmínkám, přemění soud trest nápravného opatření nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody; přitom dva dny nevykonaného nápravného opatření se počítají za jeden den odnětí svobody. **(3)** Byl-li trest nápravného opatření vykonán, hledí se na pachatele, jako by nebyl odsouzen.

1990 hodně využíván, např. podle statistiky Ministerstva spravedlnosti byl tento trest v roce 1988 uložen celkem 14 790 odsouzeným, což představovalo 21,4 % z celkového počtu všech odsouzených.

3 Trestný čin neposkytnutí pomoci podle platné právní úpravy

Neposkytnutí pomoci osobě, která je bezprostředně ohrožena na životě, je v rozporu se základními principy občanského soužití a humanity, což tento trestný čin řadí ze systematického hlediska do hlavy V. trestního zákona¹⁰, označené jako Trestné činy hrubě narušující občanské soužití.¹¹ Druhovým objektem skutkových podstat v této hlavě obsažených je, jak už z názvu vyplývá, občanské soužití. Skutková podstata trestného činu neposkytnutí pomoci však vedle toho směřuje k ochraně života a zdraví lidí, jakožto nejcennějších statků, které je třeba chránit za všech okolností.

Trestný čin neposkytnutí pomoci upravuje hlava V. trestního zákona v § 207 a § 208, přičemž v § 207 jsou obsaženy dvě samostatné skutkové podstaty. Náš platný trestní zákon proto obsahuje celkem tři skutkové podstaty trestného činu neposkytnutí pomoci. Mezi těmito jednotlivými skutkovými podstatami existuje poměr speciality. A sice skutková podstata § 207 odst. 2 je speciální vůči skutkové podstatě v § 207 odst. 1 a skutková podstata obsažená v § 208 je pak speciální vůči dvěma předešlým. O jednotlivých skutkových podstatách bude podán výklad níže.

Byť se může jevit tato problematika jako jasná a nečinící větších obtíží, opak je pravdou. Úskalí se ovšem nenacházejí na povrchu, zejména při výkladu jednotlivých skutkových podstat, které se v podstatě nezměnily od roku 1950 a existující bohatá judikatura zaměřená na trestný čin neposkytnutí pomoci podala vyčerpávající výklad jednotlivých pojmů, které se zdály činit potíže (srovnej výklad níže). Jsou to především teoretické základy na kterých stojí i podstata trestného činu neposkytnutí pomoci, které prodělávají vývoj a tudíž se stále častěji objevují sporné otázky, jež není zcela lehké a asi ani možné jednoznačně a jednou pro vždy zodpovědět. Tato

¹⁰ Trestní zákon – zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Dále bude v textu používáno označení trestní zákon, pokud ze souvislostí nevyplývá něco jiného. Stejně tak, tam, kde je v textu uvedeno číslo paragrafu bez dalšího údaje, jde o citaci trestního zákona.

¹¹ Patří sem ovšem i skutková podstata podle § 208, která intenzitou ohrožení na životě nedosahuje, přesto však jednání v ní obsažené, je rozhodně s uvedeným druhovým objektem v rozporu.

práce si v žádném případě neklade ambice k jejich uspokojivému vyřešení, což patrně nebude nikdy možné. Jejím cílem je co nejuceleněji pojednat o této materii, předložit některé teorie na dané téma, srovnat v tomto směru zahraniční právní úpravy a nastínit budoucí vývoj.

Následující řádky se budou v logickém sledu věnovat teoretickým problémům trestného činu neposkytnutí pomoci.

3.1 *Konání x opomenutí (komisivní x omisivní – pravé, nepravé delikty)*

Pro hlubší pochopení otázek spojených s trestným činem neposkytnutí pomoci, je stěžejní vysvětlit jeho teoretické „ podhoubí “. Tato část výkladu bude zaměřena na odlišení komisivních a omisivních deliktů, v rámci omisivních deliktů bude podáno vysvětlení k jejich dělení na pravé (čistě omisivní) a nepravé (výsledné). Dále je nutno se zabývat problematikou obecné povinnosti konat, zvláštní povinnosti konat a její odlišení od povinnosti vyplývající z povahy zaměstnání. Všechny tyto skutečnosti mají význam z hlediska odlišení skutkové podstaty trestného činu neposkytnutí pomoci od skutkových podstat jiných trestných činů, zejména poruchových deliktů (§ 219 - § 224).

Trestný čin neposkytnutí pomoci se z hlediska objektivní stránky trestného činu řadí mezi tzv. omisivní delikty, tedy ty které lze spáchat nekonáním (opomenutím), na rozdíl od komisivních deliktů, které k naplnění své skutkové podstaty vyžadují konání, tedy vůlí řízený svalový pohyb zaměřený k určitému cíli.¹² Trestný čin neposkytnutí pomoci však lze spáchat pouze a jen opomenutím příkázané činnosti, což jej z hlediska nauky řadí v rámci kategorie omisivních deliktů mezi tzv. pravé omisivní (čistě omisivní) delikty, vedle např. trestného činu nepřekažení (§ 167)

¹² Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné, Obecná část, Praha, Eurolex Bohemia 2003, str. 154; též Novotný, O., Dolenský, A., Jelínek, J., Vanduchová, M.: Trestní právo hmotné I. (Obecná část), Praha, ASPI Publishing, 2003, str.115 nebo Solnař, V., Fenyk, J., Čísařová, D.: Základy trestní odpovědnosti, Praha, Orac, 2003, str.183

nebo neoznámení (§ 168) trestného činu. O čistě omisivní (pravé omisivní) delikty půjde i v případě, kdy pachatel nesplnil povinnost vyplývající pro něj z jiného právního předpisu, než kterým je trestní zákon (například povinnost poskytnout výživu).¹³ Předpokladem omisivního jednání také je, že pachatel měl vůbec vzhledem k okolnostem a svým poměrům možnost konat to, co bylo jeho povinností.¹⁴

Ovšem existují i trestné činy, které lze spáchat jak konáním, tak i opomenutím. Jsou-li pak spáchány opomenutím, řadíme je mezi tzv. nepravé (výsledčné) omisivní delikty. Znakem charakterizujícím objektivní stránku těchto trestných činů je nejen konání, popřípadě opomenutí, ale většinou i změna na hmotném předmětu útoku nebo nebezpečí této změny (účinek). U těchto trestných činů také není v zákoně určena forma jednání. Proto lze např. vraždu (§ 219) spáchat jak zastřelením, otrávením, uškrcením, tak i opomenutím pečovat o osobu, která si nemůže sama pomoci (např. o nemluvně, o osobu trpící ochrnutím, nemocnou osobu apod.), pokud k tomu opomíjející byl povinen (zvláštní povinnost konat).¹⁵ Existují však i trestné činy, které lze spáchat jak konáním tak opomenutím a přitom nejsou charakterizovány účinkem a je možno je spáchat jak konáním, tak opomenutím – např. trestný čin nadřžování (§ 166), trestný čin omezování osobní svobody (ve formě udržování protiprávního stavu - § 231). Rozlišení může spočívat také v tom, že pravé omisivní delikty postihují provinění proti příkazu (konat), zatímco nepravé omisivní provinění proti zákazu (způsobit určitý následek). I u nepravých omisivních nepřímo vyvodíme povinnost konat, avšak zákon zde nepostihuje pouhé provinění proti příkazu (tak jen u pokusu a přípravy), nýbrž nezabránění následku.

---

¹³ Novotný, O., Dolenský, A., Jelínek, J., Vanduchová, M.: Trestní právo hmotné I. (Obecná část), Praha, ASPI Publishing, 2003, str. 116

¹⁴ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář. I. díl., 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2004, str. 649

¹⁵ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné, Obecná část, Praha, Eurolex Bohemia 2003, str. 156

3.1.1 Zvláštní povinnost konat

S tím souvisí další problematika, a sice které opomenutí lze postavit na roveň konání, nebo- li jaké jsou prameny zvláštní povinnosti konat. Na tuto otázku dává odpověď ustanovení § 89 odst. 2, které uvádí, že :

„Jednáním se rozumí i opomenutí takového konání, k němuž byl pachatel podle okolností a svých poměrů povinen“.

Toto ustanovení tedy výslovně stanoví, za jakých podmínek pachatel trestněprávně odpovídá za tzv. nepravý omisivní delikt. § 89 odst. 2 má na mysli opomenutí takového konání, se kterým společnost počítala a spoléhala na něj a pro tento případ byla povinnost konat stanovena jako povinnost právní. Platí totiž, že opomenutí je jen tehdy postaveno na roveň konání, jestliže někdo nevykonal to, co bylo jeho právní povinností. Nestačí porušení povinnosti vyplývající pouze z morálních pravidel.¹⁶ Tyto morální pravidla mají z hlediska trestního práva význam pouze pokud se jich právní řád dovolává. Mohou povinnost blíže konkretizovat, ale sama ji nemohou založit, jestliže obsahují povinnost pouze morální. Předpokladem trestní odpovědnosti pachatele tedy je, že porušil zvláštní povinnost konat, kterou měl v době činu, neboť právní poměr, zakládající tuto zvláštní povinnost, již předtím vznikl.¹⁷

A právě zde se dostáváme k rozlišení obecné povinnosti konat a jejímu, dalo by se říci protějšku, zvláštní povinnosti konat. Trestný čin neposkytnutí pomoci ve svých ustanoveních vyžaduje k naplnění své skutkové podstaty nesplnění povinnosti poskytnout potřebnou pomoc. Tato pomoc má však povahu povinnosti obecné, která je vlastní pro kohokoliv. Na rozdíl od výše zmíněné zvláštní povinnosti konat, kterou mají pouze subjekty nacházející se předem ve zvláštním vztahu k chráněnému zájmu. Dalším rozlišujícím znakem je, že subjekty odpovídající za porušení obecné

¹⁶ č. 7/1988 Sb. rozh. tr.

¹⁷ Novotný, O., Dolenský, A., Jelínek, J., Vanduchová, M.: Trestní právo hmotné I. (Obecná část), Praha, ASPI Publishing, 2003, str. 116

povinnosti konat, která vyplývá z trestního zákona, nejsou trestně odpovědné za následek způsobený porušením této obecné povinnosti, i kdyby jej zamýšlely svým opomenutím způsobit. V těchto případech odpovídá povinný pouze za porušení příslušné povinnosti. V rámci skutkové podstaty neposkytnutí pomoci odpovídá pachatel tedy pouze za neposkytnutí pomoci a nikoliv za následky na životě a zdraví, k nimž v důsledku toho došlo.

Důležitou otázkou je v tomto případě i jaké jsou prameny zvláštní povinnosti konat. Trestní zákon však na tuto otázku v ustanovení § 89 odst. 2 příliš jasnou odpověď nedává (srovnej výše citované znění § 89 odst. 2). Proto si praxe a teorie musela pomoci výkladem a prameny zvláštní povinnosti konat spatřuje v povinnostech vyplývajících ze zákona, smlouvy a předchozího nebezpečného jednání (tzv. případy ingerence). Považuji za nezbytné jednotlivé prameny blíže vyložit.

Prameny zvláštní povinnosti konat

Mezi povinnosti vyplývající ze **zákona** se řadí např. zvláštní povinnost rodičů pečovat o dítě, která vyplývá ze zákona o rodině. Nezáleží při tom zda se jedná o dítě manželské či nemanželské. Jestliže tedy matka nemocnému půlročnímu dítěti, které mělo několikadenní vysokou horečku, zvracelo, těžce dýchalo a dusilo se, neposkytla potřebnou pomoc a jednala v úmyslu dítě usmrtit, odpovídá za následek vzešlý z jejího opomenutí, tedy za trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1, odst. 2 písm. e), pokud dítě zemřelo. Jinými slovy zaviněné jednání matky, která zanedbala svou zákonnou povinnost pečovat o dítě¹⁸ a v důsledku toho došlo k jeho úmrtí, zakládá trestní odpovědnost za poruchový delikt, nikoliv za trestný čin neposkytnutí pomoci podle § 207 odst. 1.¹⁹ Obdobnou povinnost stanovenou zákonem dovodíme pro manžela, který není rodičem dítěte, osvojitele, poručníka, pěstouna.²⁰

¹⁸ § 32 a násl. zákona č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů ve spojení s § 89/2 trestního zákona

¹⁹ č. 30/1998 Sb. rozh. tr.

²⁰ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné, Obecná část, Praha, Eurolex Bohemia 2003, str. 157

Jiná je situace v případě druha matky dítěte. Ten totiž nemá právní povinnost uloženou zákonem pečovat o dítě družky, jejíž opomenutí by mohlo zakládat trestní odpovědnost za trestněprávně relevantní následek způsobený zanedbáním péče. Taková povinnost by mu mohla vzniknout jen na základě dohody s matkou, a to i konkludentní, popř. na základě jeho předchozího nebezpečného jednání, jehož následky by byl povinen odvrátit nebo jim předejít. Není-li tu takový vztah, nelze činit druha matky odpovědným za smrt dítěte, která nastala v důsledku opomenutí poskytnout dítěti potřebnou péči a zajistit mu lékařskou pomoc. V takovém případě může být druh odpovědný jen za úmyslné opomenutí obecné povinnosti poskytnout dítěti potřebnou pomoc ve smyslu § 207 odst. 1, kterou má každý.²¹

Jiným příkladem povinnosti stanovené zákonem je povinnost policisty provést služební zákrok, služební úkon nebo učinit jiná nezbytná opatření během služby a podle okolností i mimo ni.²² Zvláštní povinnost konat vyplývající ze zákona mají i lékaři, resp. ostatní odborně způsobilí zdravotničtí pracovníci ve službě a podle okolností i mimo ni.²³

Zvláštní povinnost konat může také pramenit i z předpisu vydaného na základě zákona, může být také stanovena úředním výrokem nebo rozkazem či příkazem, které jsou konkretizací povinnosti plynoucí ze zákona.

Mezi další prameny patří povinnosti vyplývající ze **smlouvy**. Například pokud šatnářka vázaná pracovní smlouvou k řádnému výkonu svých povinností, zahrnující neustálý dohled nad uschovanými věcmi, tyto úmyslně opomene, aby tak napomáhala zloději v jejich odcizení, bude odpovídat za pomoc k trestnému činu krádeže podle § 247. Příkladů vážících trestní odpovědnost na existenci smlouvy, resp. na nesplnění povinnosti v ní obsažené lze najít celou řadu.

Jisté problémy může nicméně činit případná *neplatnost smlouvy* podle předpisů soukromého práva ve vztahu k založení trestněprávní odpovědnosti, což ve svém

---

²¹ č. 16/1984 Sb. rozh. tr.

²² zák. č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky

²³ zák. č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu

důsledku nepřiměřeně omezuje § 89 odst. 2. Proto se tato v našich podmínkách tradiční kategorie jeví jako nedostatečná a zastaralá.²⁴

Tak např. nebyla-li smlouva uzavřena ve formě, kterou požaduje zákon (§ 40 odst. 1 ObčZ), šlo-li o simulovaný právní úkon (neplatnost z důvodu nedostatku vážnosti vůle - § 37 odst. 1 ObčZ), nebo neobsahovala-li smlouva podstatné náležitosti, půjde o *absolutně* neplatné právní úkony, a to *ex tunc*.²⁵ Ve všech těchto případech by při trvání na formálním požadavku existence smlouvy nebylo možno pachatele trestat za vzniklý následek. Takové omezení trestní odpovědnosti a popření principu dobré víry v platnost (a účinnost) smlouvy a nemožnost spolehnouti se na činnost zavázaného je nežádoucí.²⁶ Podobně nežádoucí důsledky bychom mohli dovodit i při *relativní* neplatnosti smlouvy (§ 40a ObčZ), která nastane jednostranným uplatněním s účinky *ex tunc*, pokud se ovšem neplatnost nedovolává ten, kdo ji sám způsobil. Stejně tak při jednostranném odstoupení od smlouvy (např. při uzavření v tísní podle § 49 ObčZ), kdy se právní vztah ruší též od počátku.²⁷ Z těchto důvodů by mělo postačit faktické převzetí povinnosti, bez ohledu na platnost smlouvy.²⁸

Věda trestního práva i soudní praxe za povinnost konat ve smyslu § 89 odst. 2 považuje i povinnost vyplývající z **předchozího nebezpečného jednání** (tzv. případy ingerence). Jde o povinnost odstranit nebezpečí hrozící chráněnému právnímu statku, které původce nebezpečí sám vyvolal. Stačí když pachatel v případě, že nebezpečná situace byla způsobena více příčinami, vyvolal jen některou z nich. Tedy i za situace, že by nebylo prokázáno, že se obviněný dopustil útoku vůči poškozené osobě, popsaného v obžalobě, ale bylo prokázáno, že se podílel na vzniku jejího celkového špatného zdravotního stavu, bylo jeho zvláštní povinností pomoc poskytnout, a pokud tak neučinil, dopustil se – podle formy

²⁴ Srovnej výklad níže v kapitole Teorie garanta u bodu 3. Dobrovolné převzetí povinnosti

²⁵ Více viz učebnice Občanské právo hmotné, 1. díl, Marta Knappová, Jiří Švestka, Jan Dvořák a kolektiv, ASPI, a.s., Praha, 2005, str. 163

²⁶ Říha, J.: Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů, 1. část, Trestněprávní revue č. 8/2003, str. 231

²⁷ Více viz učebnice Občanské právo hmotné, 1. díl, Marta Knappová, Jiří Švestka, Jan Dvořák a kolektiv, ASPI, a.s., Praha, 2005, str. 164

²⁸ Srovnej výklad níže v kapitole Teorie garanta u bodu 3. Dobrovolné převzetí povinnosti

zavinění – některého z trestných činů proti životu a zdraví, neboť došlo k následku na těchto chráněných hodnotách.²⁹ Předchozí nebezpečné jednání, které vede k odpovědnosti, může být totiž úmyslné i nedbalostní.

Princip ingerence vychází ze zásady, že nikdo nemá jinému škodit. Je-li tato zásada porušena, potom je oprávněné požadovat po tom, kdo tento zákaz škodit jinému porušil, aby zabránil vzniku této škody.³⁰ Například již výše zmíněný případ druha matky dítěte, který nemá ze zákona zvláštní povinnost pečovat o dítě a ani v konkrétním případě neuzavřel dohodu s matkou dítěte, že bude o dítě pečovat, tomuto dítěti způsobil zranění (úderem pěstí do obličeje zlomil dítěti nosní přepážku). Z předchozího nebezpečného jednání pak vyplývá povinnost pachatele zajistit dítěti potřebnou lékařskou péči. Ponechá-li úmyslně dítě svému osudu, potom opomenutí povinnosti postarat se o odstranění hrozícího trestněprávně relevantního následku by zakládalo odpovědnost za trestný čin.³¹

Případy ingerence tedy znamenají, že předchozí nebezpečné jednání (které ovšem nemusí mít znaky trestného činu) zakládá pro pachatele povinnost něco konat, povinnost přičinit se o odstranění nebezpečí vzniku trestněprávně relevantních následků. Nekoná-li pachatel, je odpovědný za nepravý omisivní delikt. Opomenutí určitého jednání je v těchto případech postaveno na roveň aktivního konání.

V případech ingerence zásadně jde o jednání v rozporu s povinností odpovědné osoby, které vytváří aktuální, blízké nebezpečí způsobení následku. Chování v souladu s právem samozřejmě žádnou ingerenci nezakládá.³²

Závěrem lze dodat, že zvláštní povinnost konat může vyplývat ze zákona, z úředního rozhodnutí, nebo z jiných okolností, vyplývajících z konkrétního postavení pachatelů a okolností případů, jejichž porušení se však musí přibližně rovnat porušení jiné právní povinnosti. Jestliže není možno takovouto konkrétní povinnost z postavení pachatele vyvodit, chybí jednání jako podmínka trestní

²⁹ č. 119/1999 Sb. rozh. tr.

³⁰ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné, Obecná část, Praha, Eurolex Bohemia 2003, str. 158

³¹ č. 16/1984 Sb. rozh. tr.

³² Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné, Obecná část, Praha, Eurolex Bohemia 2003, str. 158

odpovědnosti a nezabránění následků není možno přičítat pachateli k odpovědnosti.³³

Tato triáda pramenů zvláštní povinnosti, která je tradičně uváděna naší naukou trestního práva, se někdy pokládá za příliš úzkou a nedostatečnou z hlediska trestněprávní ochrany. Platí to zejména v případě povinnosti plynoucí ze smlouvy. Trvání na požadavku existence smlouvy totiž nemusí vyhovovat v případech, kdy je smlouva z nějakého důvodu neplatná. V tomto případě by nebylo možné pachatele potrestat za vzniklý následek. Proto bývá od ingerence odlišována ještě zvláštní **povinnost vyplývající z postavení garanta** (případy garance). Zde garant na základě svého jednání přebírá záruku za integritu chráněného právního statku. Nedostojí-li svým povinnostem z této záruky plynoucí, jedná trestněprávně omisivně. Za příklad může posloužit pachatel, který se rozhodne převést slepého chodce přes rušnou komunikaci, nicméně v půli cesty jej opustí a ponechá tak vlastnímu osudu. Pokud by slepce nešťastnou náhodou následně srazilo auto a způsobilo mu zranění, byl by tento samozvaný průvodce, který se díky své nabídnuté pomoci nacházel v postavení garanta, odpovědný za vzniklý následek, tedy podle § 224 odst. 1 – nedbalostní způsobení těžké újmy na zdraví.³⁴

Zahraniční nauka sice také vychází z formálních pramenů (zákon, smlouva), které ovšem později rozšiřuje o prameny materiální (zejména o ingerenci a o úzkou osobní sounáležitost). Dnes nejrozšířenější (v Německu, Švýcarsku, Rakousku) funkční nauka staví oproti formální teorii (zákon, smlouva, ingerence) diferenciaci na funkci, resp. obsah garanční povinnosti. Pojem garanta pak používá v širším smyslu, než bylo uvedeno výše, tedy pro všechny osoby, které mají zvláštní povinnost konat. Tato právní povinnost může mít funkci dohledu (garant dozorce, který dozírá nad určitým konkrétním zdrojem nebezpečí a zamezuje všem z něho plynoucím ohrožením jakýchkoliv právních statků) nebo funkci ochrannou (garant

---

³³ č. 28/1977 Sb. rozh. tr.

³⁴ Kratochvíl, V. a kol.: Trestní právo hmotné, Obecná část, 3. vydání, Masarykova univerzita, Brno, str. 209.

ochránce, který má povinnost chránit konkrétní právní statek před jakýmkoliv nebezpečím) nebo obojí.³⁵ O teorii garanta bude pojednáno níže.

3.1.2 Teorie garanta

Důvodem proč chci tuto teorii vysvětlit blíže , je již výše nastíněná problematičnost tradiční tripartice pramenů zvláštní povinnosti konat, neboť se ukazuje jako příliš úzká a v některých případech neschopná postihnout celkovou rozmanitost společenských vztahů. O uvědomění si této problematiky svědčí i navrhované znění definice opomenutí v novém trestním zákoně, který doposud nebyl přijat a podle něhož by za jednání bylo považováno i opomenutí takového konání, k němuž byl pachatel povinen podle zvláštního právního předpisu, úředního rozhodnutí nebo smlouvy, v důsledku dobrovolného převzetí povinnosti konat nebo vyplývala-li by taková jeho zvláštní povinnost z jeho předchozího ohrožujícího jednání, anebo k němuž by byl z jiného důvodu podle okolností a svých poměrů povinen. Zákonodárce se zde tedy snažil reagovat na požadavky teorie a praxe. Zahraniční teorie v tomto směru prošly a stále procházejí vývojem, a proto by pro naši teorii trestního práva mohly být cenným inspiračním zdrojem.

Problematice nepravých omisivních deliktů se naše teorie věnuje spíše poskrovnu, na rozdíl od zahraničí, zejména SRN, kde je pramenům zvláštní povinnosti konat přece jen věnována větší pozornost a tamní teorie v tomto směru prodělaly jistý vývoj. To ovšem souvisí s odlišným systémem jejich práva, co se týče úmyslných komisivních deliktů a nedbalostních , resp. nepravých omisivních deliktů z hlediska rozdělení jejich znaků. Proto jsou výkladům nedbalostních trestným činů a trestným činům nepravým omisivním věnovány zvláštní výklady v učebnicích. U nepravých omisivních deliktů tento rozdíl spočívá zejména v posouzení, zda konkrétní pachatel měl zvláštní povinnost konat, či nikoli, tedy zda byl v postavení garanta.

---

³⁵ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné, Obecná část, Praha, Eurolex Bohemia 2003, str. 159

V zahraničí (v německy mluvících zemích) je „klasická“ Feuerbachova tripartice důvodů (zákon – smlouva – ingerence) v literatuře i judikatuře považována za zastaralou a překonanou, proto byla postupně rozšiřována o „úzké životní společenství“, příp. i „společenství v nebezpečí“ a smlouva byla nahrazena „dobrovolným převzetím“. Oproti formálnímu pojetí se dnes také dává často přednost funkčnímu pojetí garanční povinnosti.

Nutno ovšem poznamenat, že zahraniční trestní zákony definují opomenutí víceméně podobně jako náš § 89 odst. 2, stejně tak neuvádějí důvody postavení garanta.

Jak už bylo výše řečeno, teorie se ohledně pramenů zvláštní povinnosti konat rozdělila na dva základní proudy: na **formální nauku**, která za ně považuje tradičně zákon, dobrovolné převzetí povinnosti (včetně smlouvy), úzké životní společenství a předchozí nebezpečné jednání a na v dnešní době převládající funkční (funkcionální) nauku, která vedle zdroje zvláštní povinnosti hledá také její důvod. Formální teorii bylo vytýkáno, že podle ní nelze určit, které zákonné povinnosti jsou povinnostmi garanta a které již ne. Také, že při příliš jednostranném upřednostnění pramene vzniku garanční povinnosti se nedbá na kvalitu postavení garanta jako znaku skutkové podstaty charakterizujícího též subjekt trestného činu spáchaného opomenutím a přehlíží se, že postavení garanta je vždy závislé na konkrétní situaci, resp. na konkrétním ohroženém právním statku.³⁶ O zmíněnou kritiku se přičinil zejména zakladatel funkční nauky Armin Kaufmann.

Funkční nauka staví naproti formální teorii diferenciaci na „funkci“, resp. obsahu garanční povinnosti, a rozlišuje mezi garantem ochráncem, který má povinnost chránit konkrétní právní statek před jakýmkoliv nebezpečím, a garantem dozorcem, který dozírá nad určitým konkrétním zdrojem nebezpečí a zamezuje všem z něho plynoucím ohrožením jakýchkoli právních statků. Ani funkční nauka nebyla ušetřena kritiky, přesto se v zahraniční praxi a nauce toto rozdělení garančních povinností

---

³⁶ Říha, J.: Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů, 1. část, Trestněprávní revue č. 8/2003, str. 228

osvědčilo. Tento systém totiž nemá nahradit vyvozování postavení garanta z právního pramene (jak to žádá formální nauka), naopak toto předpokládá, ale má za úkol zpřesnit povinnosti garanta a uspořádat dosud rozptýlené povinnosti podle materiálního (obsahového) hlediska.³⁷

Nově se objevuje snaha některých autorů o čistě materiální hlediska. Žádná z „ryze“ materiálních nauk se však dosud zásadně neprosadila.

Dále se budu zabývat teorií garanta, tak jak ji vymezuje funkční nauka.

Garant ochránce

Vztahy, které se řadí do této skupiny lze rozdělit do tří základních kategorií: vztahy úzké osobní (přirozené) sounáležitosti, úzké vztahy určitého společenství (životní společenství a společenství v nebezpečí) a vztahy vyplývající z dobrovolného převzetí povinnosti.

1. Úzká osobní (přirozená) sounáležitost

Do této kategorie se řadí především vztahy mezi členy užší rodiny. Sem by podle českého práva patřila především povinnost rodičů pečovat o dítě, podobně by se postupovalo v případě manžela rodiče dítěte, osvojitele, pěstouna a poručníka. Zde by byl ovšem okruh osob, jako nositelů zvláštní povinnosti konat v našich zeměpisných šířkách uzavřen, vzhledem k nedostatku zákonného ustanovení. Zahraniční nauka toto považuje za nedostatečnou ochranu zájmů chráněných trestním zákonem, a proto jde ve výčtu osob dále a řadí mezi ně i např. druhy, děti vůči rodičům, sourozence mezi sebou, snoubence nebo švagry. Musí však vždy jít o úzké sepětí, které nevyplývá pouze z mravních zásad, ale má určitý právní základ. Je ovšem nezbytné posuzovat okolnosti každého jednotlivého případu individuálně. Především je nutno zohlednit, nakolik byl konkrétní ohrožený právní statek závislý na

---

³⁷ Říha, J.: Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů, 1. část, Trestněprávní revue č. 8/2003, str. 229

potencionálním nositeli zvláštní povinnosti konat. Ani za hranicemi se však neuznává garanční povinnost mezi pouhými přáteli nebo milenci.³⁸

Postavení garanta ochránce spočívá v povinnosti chránit určitý, konkrétní právní statek před možným nebezpečím neurčitého počtu a neurčeného druhu z vnějšku. Otázkou zde bude jaký rámec povinností bude vlastní jednotlivým skupinám osob. Pokud si vezmeme nebezpečí pro život a zdraví, pak asi lehce dovodíme, že povinnost odvrátit ohrožení těchto právních statků bude zavazovat nejširší okruh garantů. Jinak tomu bude v případě nebezpečí pro jiné právní statky, jakými jsou např. vlastnictví, hrozící majetková škoda nebo ohrožení svobody a lidské důstojnosti. Zde se okruh povinných osob bude lišit.

2. Úzké vztahy určitého společenství

Určujícím hlediskem u této skupiny vztahů není účast na určité právem regulované skupině, ale určitý faktický stav, který často vznikl bez právního titulu. Rozhodující je, že členové takového společenství jsou na sobě v konkrétním směru navzájem závislí a požívají oboustranné důvěry v pomoc v nouzi.³⁹ Obsah garančních povinností se bude odvozovat z konkrétního druhu společenství.

Společenství v nebezpečí

Do této skupiny budou patřit garanti jako jsou např. horští vůdci, horolezci, účastníci sjezdu divoké vody, skupinová potápěči a vůbec účastníci nejrůznějších expedic a výprav, kde je zvýšené riziko vzniku nebezpečí. Tyto osoby se totiž právě z důvodů zvýšeného nebezpečí seskupily, aby tak v případě jeho vzniku mu byly lépe schopny čelit a toto vědomí vzájemné, i třeba jen konkludentní důvěry, je v jejich počínání posiluje. Pokud se ovšem účastníci nebezpečné situace zcela náhodně, tyto povinnosti mezi nimi nevznikají.

---

³⁸ Říha, J.: Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů, 1. část, Trestněprávní revue č. 8/2003, str. 230

³⁹ Říha, J.: Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů, 1. část, Trestněprávní revue č. 8/2003, str. 231

Životní společenství

Pro vznik této garanční povinnosti postačuje pouhé faktické spolužití osob bez ohledu na jejich příbuzenství. Do této kategorie ještě do donedávna patřilo soužití homosexuálních párů, které ovšem po nedávném institucionalizování spadají pod vztahy úzké osobní (přirozené) sounáležitosti. V konkrétním případě se toto užší společenství dvou a více osob bude posuzovat z hlediska jeho délky, závislosti na druhém, spoléhání se na pomoc druhého, možnosti obdržet pomoc zvenčí.

Pečovatelské vztahy

Půjde zejména o přijetí osoby, která potřebuje pomoc, do vlastní domácnosti. Jde v podstatě o dobrovolné převzetí povinnosti poskytnout pomoc této osobě, protože přijetí do vlastní mocenské sféry vylučuje možnost, že této osobě poskytne pomoc někdo jiný.⁴⁰

3. Dobrovolné převzetí povinnosti

Vázání povinnosti zakročit na civilněprávní předpoklady smlouvy se ukázalo jako zastaralé a nedostatečné, neboť nepřiměřeně omezuje dosah § 89 odst. 2.⁴¹ Proto se přistoupilo k řešení, kdy postačí faktické převzetí povinnosti, bez ohledu na platnost smlouvy. Podstatou je skutečnost, že osoby jednající v důvěře vůči garantovi se vystavují většímu nebezpečí než obvykle, které by případně mohli zabezpečit jiným způsobem. Ohrožené osoby, ale i společnost pak na aktivní jednání garanta spoléhají a počítají s ním.

Povinnost může garant fakticky převzít a směřovat ji přímo vůči ohroženému (lékař při příjmu pacienta) nebo vůči třetí osobě ve prospěch ohroženého (vychovatelka v mateřské školce převezme od rodiče dítě).

---

⁴⁰ Říha, J.: Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů, 1. část, Trestněprávní revue č. 8/2003, str. 231

⁴¹ Srovnej výklad výše v kapitole 3.1.1 Zvláštní povinnost konat

Důležité však je, že dovolené převzetí povinnosti chránit a dohlížet na třetího sice zatlačuje odpovědnost primárně odpovědného do pozadí, nicméně primární garant zůstává odpovědný za výběr takové osoby a určitý dohled nad ní. V tomto případě může být při porušení náležité opatrnosti trestně odpovědný za nedbalostní delikt.⁴²

Vázání postavení garanta na smlouvu se může jevit také jako nepřiměřeně široké, jelikož mezi uzavřením smlouvy a faktickým převzetím povinností z ní vyplývajících, může uplynout delší doba, kdy se oprávněný na zásah garanta nemůže spoléhat. Určující je proto doba, kdy se druhá strana oprávněně spoléhá na splnění povinnosti zavázaným. Stejně tak vypovězením smlouvy povinnosti garanta nezanikají ihned, ale až po té, co se na ochranu garanta již nemůže nadále spoléhat.

Dohoda o převzetí povinnosti konat je určující také pro obsah povinností, které z ní pro garanta vyplývají. Porušení pouze závažné povinnosti pak vede k jeho trestní odpovědnosti za následek. Nezáleží však na tom zda tato dohoda byla přijata výslovně, konkludentně, úplatně, bezplatně, na dobu určitou, či neurčitou.

Pro úplnost je potřebné dodat, že vedle tradičních případů dobrovolného převzetí povinnosti jakými jsou např. povinnosti vyplývající z občanskoprávních nebo pracovněprávních smluv a případů kdy ke vzniku povinnosti dochází na základě faktického převzetí (funkce plavčíka, horského vůdce, vedoucího potápěčů; lékař převezme pacienta na pohotovosti, vychovatelka převezme dítě do mateřské školky, atd.) se v zahraniční nauce i judikatuře objevují případy, které můžeme označit přinejmenším za hraniční a o vzniku trestněprávní odpovědnosti za následek lze mít jisté pochybnosti. Tak např. vysazení opilého spolucestujícího na bezpečnostním pásu dálnice; povinnost hostinského postarat se o zjevně opilého a nepřičetného hosta, kterému hrozí velké nebezpečí újmy poté, co ho vyvedl na ulici; povinnost řidiče taxi ochránit zákazníka (i po vystoupení), pokud tento již není schopen vzhledem ke své značné opilosti se sám o sebe postarat.

---

⁴² Říha, J.: Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů, 1. část, Trestněprávní revue č. 8/2003, str. 232

Mimo tuto skupinu soukromoprávních případů existuje další, kde důvodem pro vznik povinnosti garanta je rovněž dobrovolné faktické převzetí povinnosti a tato povinnost pak vyplývá ze služebních či úředních povinností. Ačkoliv povinnosti vyplývají většinou ze zákona, resp. jiného právního předpisu, případně z rozkazu jako konkretizace takového právního předpisu, postavení např. příslušníka ozbrojeného sboru, voleného funkcionáře nebo jiného odpovědného pracovníka státního orgánu obvykle vzniká dobrovolným založením pracovního nebo služebního poměru, předpokladem je obvykle i složení slibu.⁴³

Garant dozorce

Zde je postavení garanta opačné, jelikož vystupuje ve vztahu k jednomu konkrétnímu zdroji nebezpečí před kterým chrání neurčité množství předem neznámých právních statků. Dozorce je tedy ve vztahu ke zdroji nebezpečí, nikoli k jeho cíli. Tuto povinnost má z toho důvodu, že on může dobře ochránit tento zdroj nebezpečí, který se nachází v jeho moci, zatímco pro jednotlivce, kteří nemají moc s tímto zdrojem jakkoli nakládat, by to bylo mnohem obtížnější.⁴⁴

Stejně jako u garanta ochránce rozlišujeme tři skupiny důvodů vzniku jeho postavení. Jsou to předchozí nebezpečné jednání (ingurence), právní i věcné panství nad (nebezpečnou) věcí a dohled nad chováním třetího.

1. Předchozí nebezpečné jednání (ingurence)

Princip ingurence je uznáván jak formální, tak funkční naukou, jelikož vychází ze všeobecně uznávané zásady nikoho nepoškozovat („neminem ledere“). Přesto však zůstávají některé otázky s jeho uplatněním sporné.

---

⁴³ Říha, J.: Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů, 1. část, *Trestněprávní revue* č. 8/2003, str. 233

⁴⁴ Říha, J.: Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů, 2. část, *Trestněprávní revue* č. 9/2003, str. 260

Především je nutno objasnit za jakých okolností se osoba po předchozím nebezpečném jednání dostane do pozice garanta, nebo-li jaké nároky musí splňovat chování jedince, aby jej bylo možno činit odpovědným za následek v případě, že před tím nesplnil svou povinnost odvrátit hrozící poruchu. Musí být splněny v zásadě tři podmínky.

Za prvé, jeho předchozí nebezpečné jednání musí způsobit **blízké (adekvátní) nebezpečí vzniku poruchy**. Nestačí proto jakékoliv potencionálně nebezpečné jednání, např. činnost, která je vykonávána dovoleným, sociálně adekvátním způsobem, jakým je třeba jízda automobilem v souladu s předpisy o provozu na pozemních komunikacích nebo podávání alkoholických nápojů v restauračních zařízeních.

Za druhé, jeho jednání bylo **objektivně v rozporu s jeho právní povinností**. Typicky sem bude patřit řidič dopravního prostředku, který srazil chodce v důsledku své jízdy v rozporu s pravidly silničního provozu, způsobil mu zranění a následně mu neposkytl potřebnou pomoc, tím že jej zanechal na místě nehody. V intencích našeho právního řádu bude takový řidič trestněprávně odpovědný za některý poruchový delikt v § 219-224 a nikoli za §208. Tyto případy nevzbuzují téměř žádné pochyby o vzniku postavení garanta. Je však otázkou, nakolik by mohlo postavení garanta založit i předchozí jednání, které je v souladu s právním řádem, respektive kterým neporušil svou právní povinnost. Je to především jednání v nutné obraně a krajní nouzi.

Pokud obránce jednající v *nutné obraně* způsobí útočnickovi taková zranění, že ten je ohrožen na životě, je nejasné, zda obránce tímto jednáním založil svou povinnost odvrátit hrozící poruchu, či zda odpovídá pouze za trestný čin neposkytnutí pomoci jako každý jiný přihlížející. Podle převažujícího názoru by bylo neadekvátní požadovat po obránci nasazení ve prospěch jiného, který na něj předtím útočil. Pokud tedy obránce nevybočil svým jednáním z mezí nutné obrany, není důvod vidět v jeho jednání založení postavení garanta odpovídajícího za život útočníka. Pokud se však obránce dopustí svým jednáním excesu, ať již intenzivního nebo extenzivního,

stává se jeho jednání nebezpečným a zakládá jeho povinnost odvrátit hrozící poruchu. Existují však i názory odlišné.⁴⁵

K jinému závěru dojdeme u *krajní nouze*. Jestliže někdo odvrací nebezpečí jemu přímo hrozící, jednajíc přitom v intencích zákonného ustanovení o krajní nouzi, tím že přeneše toto nebezpečí na jiného, půjde i v tomto případě o zvláštní povinnost vyplývající z ingerence. Postižená osoba, která se ničím protiprávním neprovinila, totiž může oprávněně spoléhat na pomoc od osoby, která ji svým jednáním sama vystavila v nebezpečí. Např. cyklista, který se vyhne autu jedoucímu v protisměru a najede přitom do chodce, kterého zraní.

Další výjimkou s požadavku protiprávnosti předchozího nebezpečného jednání budou případy *způsobení určitého trvalého stavu v souladu s právem*, jako např. uzavření opilého, který ohrožuje ostatní na životě, na toaletě nebo zadržení osoby podezřelé ze spáchání trestného činu podle § 76 odst. 2 trestního řádu. Pokud pak ten, kdo tyto osoby do takového stavu uvedl, tento stav protiprávně udržuje ještě po okamžiku, kdy odpadl právní důvod k takovému opatření, opomíjí tento stav ukončit a odpovídá za poruchu. Zde za zbavení, popř. omezení osobní svobody.⁴⁶

Třetí podmínkou je, že zde musí být **příčinná souvislost** mezi porušenou povinností a vzniklým nebezpečím, a dále mezi účelem porušené normy, jež je určena k ochraně před takovým nebezpečím, jaké ve skutečnosti vzniklo, a vzniklým nebezpečím. Pokud opomíjejícím vytvořené nebezpečí a tím i z něho vzešlé následky mu mohou být objektivně přičítány, pak jeho předchozí jednání zakládá postavení garanta.

---

⁴⁵ Zastánci **teorie příčiny** považují každé způsobené adekvátní nebezpečí za dostačující pro vznik povinnosti odvrátit hrozící poruchu, a to bez ohledu na to, bylo-li předchozí jednání v souladu s výkonem povinnosti, či ne, po právu, či proti právu, nezaviněné, či zaviněné. Tzv. **antiingerenční nauka** pak kritizuje samou podstatu ingerence, která podle ní nemá přesné hranice, vede k právní nejistotě a zřejmě neodpovídá zásadě „*nullum crimen sine lege*“. Opačně se za dosti extrémní považuje názor, že jednající v nutné obraně nemá ani obecnou povinnost konat, tak jako kterákoliv třetí osoba a nemá tedy vůbec povinnost útočníkovi poskytnout potřebnou pomoc. To je sice minimálně nemorální, stejně tak nemorální se, ale zdá i požadavek, aby napadený poskytl pomoc člověku, který na něj předtím zaútočil a žádat jej, aby tak pomáhal někomu, kdo pro něj v budoucnu může být opět zdrojem nebezpečí. Tato nauka již dnes však není zastávána.

⁴⁶ Říha, J.: Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů, 2. část, *Trestněprávní revue* č. 9/2003, str. 262

2. Právní i věcné panství nad (nebezpečnou) věcí⁴⁷

Zdrojem nebezpečí se zde stává věc, která je potencionálně nebezpečná pro své okolí a kterou má určitá osoba ve své moci. Jelikož ostatní (mimostojící) osoby nemají možnost s věcí žádným způsobem nakládat, spoléhá se na osobu, které svědčí některé z absolutních práv (vlastnictví, držba, detence), že případné nebezpečí odvrátí. Vychází se při tom z premisy, že pokud právní řád přiznává někomu taková práva k věci, do nichž nesmí nikdo jiný bez oprávnění zasahovat, je třeba takovému jedinci uložit též povinnost k zabezpečení takové věci. Pro vznik odpovědnosti vlastníka, držitele nebo detentora je nezbytné, aby nebezpečí vzniklo z věci, kterou má ve své moci a současně porušil svou povinnost opatrovat věc s náležitou péčí a opatrností. Proto jestliže přenechá určitou věc, která může být nebezpečná někomu jinému, stává se garantem pouze v případě, že nebezpečí nebylo pro dotyčného uživatele rozpoznatelné, anebo byl dokonce o tomto nebezpečí klamán a to nebylo následně rozpoznatelné.

Garant je však povinen zabránit pouze škodám, které hrozí ze zdroje nebezpečí bezprostředně, nikoli však již újmám, které vznikly dodatečně z nastalé poruchy. Zde by jako zdroje postavení garanta přicházely v úvahu jen dobrovolné převzetí ochrany cizích právních statků nebo případy ingerence, tak jak o nich bylo pojednáno výše. I zde platí nicméně všudypřítomné omezení odpovědnosti spočívající ve vlastní odpovědnosti poškozeného.

Pro úplnost uvádím příklady osob v postavení garanta na základě tohoto důvodu: např. majitel domu, psa, provozovatel silničního vozidla nebo jiného dopravního prostředku, provozovatelé sportovních zařízení, atd.

---

⁴⁷ Je třeba ji odlišovat jak od dobrovolného převzetí ochrany cizích právních statků, tak od případů ingerence. Tyto věci jakožto zdroje nebezpečí jsou totiž považovány za právně dovolené, resp. "sociálně adekvátní", proto k naplnění podmínek dvou předchozích zdrojů dojít nemusí, i když to bude asi pravidlem.

3. Dohled nad chováním třetího

Pokud právní řád ukládá určité osobě povinnost a též možnost dohlížet nad jiným a za tímto účelem mu udílet příkazy, pak se tato osoba nachází v postavení garanta dozorce a je odpovědná za jednání osoby nad kterou disponuje věcným a právně zajištěným mocenským prostředkem. Jde o výjimku z obecného pravidla, že každý odpovídá pouze za své jednání.

Dohled je vykonáván zejména nad osobami, které jsou za své jednání buď částečně nebo zcela neodpovědné (jedná se zejména o vztahy lékař a pacient, rodič a dítě, učitel a žák). Tyto osoby mohou být pro své okolí nebezpečné, a proto společnost spoléhá na dohlížejího, že z hlediska své autority a působení na tuto potenciálně nebezpečnou osobu, zabrání možnému ohrožení či dokonce porušení právních statků. Tento zvláštní vztah mezi dohlížejíím a dohlíženým však netrvá „věčně“,⁴⁸ je omezen pouze na dobu potřebnou k usměrňování chování potenciálně nebezpečné osoby. Např. rodič je povinen zabránit trestnému činu svého dítěte po dobu po kterou je trestněprávně neodpovědné, poté co však nabude plné trestní odpovědnosti, rodič postavení garanta dozorce ztrácí.

Není asi třeba připomínat, že dohled, zejména u osob částečně neodpovědných, musí být vždy v příčinném vztahu k nebezpečí před kterým je třeba společnost chránit. Proto u kleptomana bude předmětem dohledu povinnost zabránit jeho možným krádežím a nikoli například násilnému chování, či jiné trestné činnosti.

Výjimečně se pak uznává i odpovědnost za jednání osoby plně trestně odpovědné, opět ale pouze v případě, že právní řád takovou povinnost dozírat někomu ukládá a k tomu ji opravňuje příkazovat potřebné chování.⁴⁹ Teorie zde řadí vztahy vedoucích věznic a vězňů, nadřízených vojáků a jim podřízených, atd. Sporným se pak může jevit vztah učitele autoškoly a jeho žáka, který do této skupiny garantů podle

---

⁴⁸ Viz. např. bod 1. vztah úzké osobní „přirozené“ sounáležitosti - zde je postavení garanta ochránce založeno na celý život

⁴⁹ V Německu se jedná např. o § 357 StGB , který ve své třetí alinee činí odpovědným představeného úřadu, pokud nezabrání spáchání protiprávního činu svým podřízeným.

některých autorů také patří.⁵⁰ Podle názoru jiných autorů⁵¹ by se tento vztah měl řadit spíše do skupiny panství nad nebezpečnou věcí, jelikož učitel nedisponuje mocenskou složkou, kterou by mohl donutit žáka chovat se určitým způsobem. Ovšem disponuje mocí ovládat nebezpečnou věc, automobil. K názoru této skupiny autorů se přikláním i já.

3.1.3 Zvláštní povinnost konat x povinnost konat vyplývající z povahy zaměstnání

Další problematickou otázkou je vztah zvláštní povinnosti konat, o níž byl právě podán podrobný výklad s kategorií povinnosti konat vyplývající ze zaměstnání. Tohoto pojmu používá zejména skutková podstata trestného činu neposkytnutí pomoci podle § 207 odst. 2.⁵²

Povinnosti plynoucí z povahy zaměstnání se zcela nekryjí se zvláštními povinnostmi konat ve smyslu § 89 odst. 2, neboť taková zvláštní povinnost může vyplývat i z jiného důvodu než ze zaměstnání (např. z předchozího nebezpečného jednání), a naopak se může vyskytovat povinnost odůvodněná povahou zaměstnání, která není zvláštní povinností (např. povinnost zdravotnických pracovníků poskytovat kdykoli první pomoc podle § 55 odst. 2 písm. c) zákona č. 20/1966 Sb., o péči a zdraví lidu) .⁵³

Podrobnější výklad k této materii je podán v kapitole týkající se jednotlivých skutkových podstat trestného činu neposkytnutí pomoci.

⁵⁰ Viz. § 13 in Rudolphi, H.-J.: Systematischer Kommentar zum Strafgesetzbuch, Band I, Allgemeiner Teil (§ 1 – 79b), 7. Aufl., Luchterhand, Neuwied 2000, str. 44.9, marg. č. 35

⁵¹ Brammsen, J. Die Entstehungsvoraussetzungen der Garantenpflichten, Berlin: Duncker & Humblot, 1986, str. 234; též Schünemann, B. Grund und Grenzen der unechten Unterlassungsdelikte, Verlag Otto Schwarz & Co., Göttingen 1971, str. 328

⁵² K tomu srovnej výklad níže v kapitole 4. Jednotlivé skutkové podstaty - 4.1.2. § 207 odst. 2

⁵³ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář. I. díl., 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2004, str. 1238

3.1.4 Zvláštní povinnost konat de lege ferenda

O významu teorie garanta a jejím vlivu i na legislativní proces v ČR svědčí i navrhované znění paragrafu nově vymezující odpovědnost za opomenutí zvláštní povinnosti konat. Podle naposledy předloženého návrhu Trestního zákona⁵⁴ byla nová definice opomenutí zařazena do § 397 pod zněním :

„ Jednáním se rozumí i opomenutí takového konání, k němuž byl pachatel povinen podle zvláštního právního předpisu, úředního rozhodnutí nebo smlouvy, v důsledku dobrovolného převzetí povinnosti konat nebo vyplývala-li taková jeho zvláštní povinnost z jeho předchozího ohrožujícího jednání, anebo k němuž byl z jiného důvodu podle okolností a svých poměrů povinen “.

Jedná se bezesporu o krok správným směrem, nicméně i tak toto ustanovení není prosto možných problémů.

Z hlediska systematiky navrhovaného znění nového trestního zákona lze mít pochybnosti o správnosti zařazení tohoto ustanovení na samotný konec kodexu až do tzv. společných ustanovení a to i přes předchozí kritiku⁵⁵ tohoto postupu u předešlé verze vládního návrhu⁵⁶, kdy zákonodárce definici opomenutí zařadil také na konec zákoníku do § 403.⁵⁷ Jako vhodnější by se jevílo jeho zařazení do II. hlavy upravující obecné otázky základů trestní odpovědnosti.⁵⁸

⁵⁴ Vládní návrh Trestního zákoníku (Poslanecká sněmovna 2004, IV. volební období, sněmovní tisk 744) je publikován na internetové adrese www.psp.cz.

⁵⁵ Novotný, O., Na okraj rekodifikace trestního práva hmotného, Trestní právo 10/2004, str.7

⁵⁶ Jedná se o verzi návrhu trestního zákoníku v podobě, jakou měl při projednávání v Legislativní radě

⁵⁷ K celému průběhu prvního čtení vládního návrhu trestního zákoníku (Poslanecká sněmovna 2004, IV. volební období, sněmovní tisk 744) v Poslanecké sněmovně srovnej Vantuch, P.: Poznámky k rekodifikaci trestního práva hmotného po prvním čtení v Poslanecké sněmovně, Trestní právo 11/2005, str.2

⁵⁸ Novotný, O., Znovu k návrhu nového trestního kodexu, Trestní právo 3/2005, str. 5

Daleko závažnější slabinou je ovšem opět jeho neurčitost.⁵⁹ Navržené ustanovení je tak neurčité, že samo o sobě připouští výklad, podle něhož by v případech nepravých omisivních deliktů postačovalo porušení mravní povinnosti konat.⁶⁰ Tak tomu ovšem není, trestněprávní nauka se shoduje v názoru, že u výsledných trestných činů spáchaných opomenutím je nutno požadovat porušení právní povinnosti konat, a to dokonce v podobě zvláštní právní povinnosti.⁶¹ To by však bylo zapotřebí v ustanovení výslovně vyjádřit.

Prokázání takového zvláštního právního důvodu jako předpokladu odpovědnosti za nepravý omisivní trestný čin má garantovat, aby případy spáchání výsledného trestného činu opomenutím konání odpovídaly svou závažností případům spáchání téhož trestného činu konáním. Významnost tohoto požadavku vynikne, jestliže si uvědomíme, že případy omisivního jednání vykazují mimořádnou rozmanitost (viz např. neposkytnutí pomoci tonoucímu chlapci jeho otcem, bratrem, švagrem, spolužákem, plavčíkem, nahodilým chodcem, atd.) Tím spíše by bylo namístě, aby výčet důvodů zakládajících povinnost konat byl nejen taxativní, ale i dostatečně určitý. S tím je na štíru neurčitá formulace posledního důvodu figurujícího v tomto ustanovení, podle něhož se jednáním rozumí i opomenutí konání, k němuž byl pachatel povinen „ z jiného důvodu podle okolností a svých poměrů“. Ve světle postulátu „ nullum crimen sine lege“, požadujícího mimo jiné i náležitou určitost, přesnost a jednoznačnost trestněprávních norem, nemůže toto řešení obstát.⁶²

Jak už bylo výše zmíněno inspirace v německé právní úpravě je více než zřejmá. Přesto zde zeje hluboká propast, co se týče propracovanosti judikatury a trestněprávní nauky u nepravých omisivních deliktů u nás a v Německu.⁶³ Německá nauka a judikatura koncipuje pojem opomenutí u nepravých omisivních trestných činů velmi široce a rozhodně podstatně šířeji než česká. U trestných činů proti životu a zdraví uznává například trestněprávní relevanci opomenutí sourozence, švagra či

⁵⁹ Srovnej současné znění § 89 odst. 2

⁶⁰ Novotný, O., Na okraj rekodifikace trestního práva hmotného, Trestní právo 10/2004, str.7

⁶¹ Srovnej výklad výše v kapitole 3.1.1 Zvláštní povinnost konat

⁶² Novotný, O., Na okraj rekodifikace trestního práva hmotného, Trestní právo 10/2004, str.7

⁶³ Dokladem je téměř neexistence česky psané odborné literatury na toto téma. Výjimkou je mnou již mnohokrát citovaný článek JUDr. Říhy (Říha, J.: Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů, Trestněprávní revue, č. 8,9/2003).

snoubence. Současně se však v německé trestněprávní nauce ozývají kritické hlasy, že ustanovení § 13 německého trestního kodexu o spáchání opomenutí není v plném souladu s principem zákonnosti a požadavkem určitosti trestněprávních norem.

4 Jednotlivé skutkové podstaty

4.1.1 §207 odst. 1 TrZ

„ Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, neposkytne potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.“

Z této skutkové podstaty vyplývá **povinnost** každého poskytnout potřebnou pomoc osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví. Tato povinnost je pak závislá na těchto vnějších znacích, na tom jak se osobě objektivně jeví, nikoli na tom jaká je jejich skutečná závažnost. Tzn., že pokud by se např. osobě jevila porucha zdraví jako nikoli vážná, ale pouze jako např. ublížení na zdraví, nezakládá tato skutečnost trestní odpovědnost, i když by ve skutečnosti o vážnou poruchu zdraví šlo. V těchto případech totiž nelze na osoby klást přehnané nároky, co se týče posouzení závažnosti poruchy zdraví, ke kterému je zapotřebí odborných znalostí, které tyto osoby zpravidla nemají.

Potřebnou pomocí je třeba rozumět takovou pomoc, která je zapotřebí k odvrácení nebo snížení nebezpečí smrti ohroženého. Je to zejména první pomoc, kterou účinně mohou a jsou schopni poskytnout ti, kdož jsou na dosah ohroženého.⁶⁴ Nicméně není to pouze pomoc, která by spolehlivě vedla k záchraně.⁶⁵ Taková je v některých případech sama o sobě vyloučena. Což ovšem pachatele nezbavuje povinnosti pomoc poskytnout, i když argumentuje právě zmíněnou nemožností záchranu. Zákon totiž vychází z toho, že nelze zůstat nevšímavým k utrpení jiného, a proto i když nelze již poškozeného zachránit, je třeba alespoň vyčerpat všechny možnosti k zmírnění útrap poškozeného.⁶⁶

⁶⁴ č. 37/1963 Sb. rozh. tr.

⁶⁵ č. 112/1952 Sb. rozh. tr.

⁶⁶ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář. I. díl., 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2004, str. 1237

Povaha pomoci bude vždy záležet na povaze konkrétního případu a možnostech pachatele. Tato pomoc bude proto spočívat např. v poskytnutí první pomoci přímo na místě, kde se nachází poškozený, jindy bude vhodnější převoz poškozeného do nemocnice, anebo přivolání lékaře na místo, v případech kdy je převoz osoby nevhodný vzhledem k jeho zdravotnímu stavu. Co se týče možností pachatele, i zde je třeba každý případ posuzovat individuálně a nelze např. po neplavci požadovat, aby vytahoval z vody tonoucího, nebo po slepci, aby přistavil žebřík k hořícímu domu a pomohl z něj uniknout uvnitř uvězněným osobám. Lze po nich požadovat jen takovou pomoc, které jsou schopni. V těchto případech to bude zpravidla přivolání jiné osoby.

Původ nebezpečí smrti nebo vážné poruchy zdraví, které ohrožené osobě hrozí může být různý. Nejčastěji se bude jednat o stav, který si poškozený vlastní vinou nepřivodil. Pokud by se tak ovšem stalo a nebezpečí smrti nebo vážné poruchy zdraví by bylo způsobeno zaviněním samotného poškozeného, nemění to nic na skutečnosti, že i této osobě je nutno poskytnout potřebnou pomoc. Nezáleží dokonce ani na tom, že poškozený potřebnou pomoc odmítá.⁶⁷

Jak již bylo výše řečeno, povinnost poskytnout potřebnou pomoc má **každý**, kdo ji má, s ohledem na okolnosti případu možnost poskytnout. Této povinnosti je ze zákona zbaven pouze v případě, že by sebe nebo jiného vystavil nebezpečí. Povahu tohoto nebezpečí zákon blíže nespecifikuje, bude se však jednat o případy kdy by se osoba sama vystavovala nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví. K záchraně jednoho právního statku nelze totiž obětovat statek jiný, stejně nebo více hodnotný. Nebezpečí v uvedeném smyslu však nezbavuje povinnosti poskytnout potřebnou pomoc jiným způsobem, pokud však ani z tohoto jiného způsobu nehrozí nebezpečí popsaného charakteru a pokud je tato jiná pomoc v možnostech povinné osoby.⁶⁸

---

⁶⁷ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář. I. díl., 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2004, str. 1237

⁶⁸ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář. I. díl., 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2004, str. 1237

Další důvod, kdy je osoba zbavena povinnosti poskytnout potřebnou pomoc zákon neuvádí. Praxe si proto musela pomoci výkladem a za další důvod považuje např. situaci kdy by k poskytnutí potřebné pomoci bylo v daném okamžiku způsobilých více osob, pak pokud potřebnou pomoc počala poskytovat jedna osoba, ostatní již k ní nejsou povinny. To ovšem potud, pokud jiná osoba není schopna poskytnout pomoc účinněji, rychleji, atd. Stejně tak není této povinnosti zbaven lékař poukázáním na to, že pomoc již poskytuje jiná osoba, zpravidla laik nebo, že považuje svůj zásah za zbytečný.⁶⁹

K naplnění subjektivní stránky se vyžaduje úmyslu. Postačí i úmysl eventuální. Pachatel zde úmyslně opomene potřebnou pomoc, ač by ji mohl poskytnout bez nebezpečí pro sebe nebo jiného. Z hlediska trestního práva se postihuje nesplnění **obecné povinnosti konat** a pachatel proto neodpovídá za způsobený následek (např. smrt , zmrzačení, apod.). Pokud by však pachatel měl úmysl neposkytnutím pomoci způsobit smrt ohrožené osoby, mohlo by jít o trestný čin vraždy podle § 219 jen tehdy, pokud by neposkytnutím pomoci porušil svou **zvláštní povinnost konat**.⁷⁰

---

⁶⁹ č. 68/1952 Sb. rozh. tr.

⁷⁰ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář. I. díl., 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2004, str. 1237

4.1.2 § 207 odst. 2 TrZ.

„ Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, neposkytne potřebnou pomoc, ač je podle povahy svého zaměstnání povinen takovou pomoc poskytnout, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta nebo zákazem činnosti. ”

K výkladu pojmů poskytnout pomoc a potřebná pomoc lze odkázat na výklad uvedený výše.

Ustanovení § 207 odst. 2 je speciální ve vztahu k ustanovení § 207 odst. 1. Specialita spočívá zejména v subjektu. Tím jsou osoby, které jsou podle povahy svého zaměstnání potřebnou pomoc povinny poskytnout. Mezi ně patří např. lékaři, zdravotní sestry, policisté, hasiči, záchranáři, plavčíci, apod. Charakter pomoci se však bude u jednotlivých profesí lišit. Vychází se obecně z povinností daných povoláním a také z toho, co je náplní činnosti a k čemu byl příslušný pracovník vyškolen.⁷¹ Je zcela evidentní, že pomoc kterou je schopen poskytnout lékař, bude zcela odlišné povahy než můžeme očekávat od hasiče či policisty.

Otázkou ovšem zůstává, zda se tento rozdílný charakter pomoci liší i v rámci jedné profese. Tak pokud si vezmeme zdravotnické pracovníky, je problematickou otázkou, zda stejné povinnosti má lékař, který vykonává např. službu na středisku, jako lékař, který vykonává převážně administrativní činnost, nebo lékař, který je již v penzi. I když trestní zákon v § 207 mluví o povaze příslušného zaměstnání, je třeba říci, že jiná bude situace u zdravotnického pracovníka včetně lékaře tehdy, když je v aktivní službě, a jiná, jestliže tento zdravotnický pracovník je již v důchodu. Povaha zaměstnání se zde chápe obecně a nikoliv tedy, pokud jde o konkrétní postavení zdravotníka v zaměstnání. Tzn. lékař v aktivní službě je bez ohledu na to, co

⁷¹ JUDr. Miroslav Mitlöhner, CSc., Neposkytnutí pomoci podle § 207 odst. 2 trestního zákona, Zdravotnictví a Právo, č. 1/ 2005, str. 15

v konkrétním případě vykonává, povinen poskytnout potřebnou pomoc tak, jak byl k této pomoci vyškolen. To tedy znamená, že jinou pomoc bude moci poskytnout stomatolog, jinou internista, apod. Je však třeba zvážit i konkrétní subjektivní možnosti. Obecně se musí vycházet z toho, k čemu byl příslušný zdravotnický pracovník vyškolen. Zdá se však, že není možné z hlediska § 207 odst. 2 tr. zák. vyžadovat tuto pomoc od toho, kdo je již v důchodu a zdravotnickou činnost nevykonává.⁷²

Rozdíl od § 207 odst. 1 spočívá také v tom, že tyto osoby nemůžou odmítnout poskytnout potřebnou pomoc z důvodu nebezpečí pro ně nebo pro jiného.

O rozdílu mezi povinností konat vyplývající z povahy zaměstnání a zvláštní povinností konat byl podán výklad výše.

---

⁷² JUDr. Miroslav Mitlöhner, CSc., Neposkytnutí pomoci podle § 207 odst. 2 trestního zákona, Zdravotnictví a Právo, č. 1/2005, str. 15

4.1.3 §208 TrZ

„ Řidič dopravního prostředku, který po dopravní nehodě, na níž měl účast, neposkytne osobě, která při nehodě utrpěla újmu na zdraví, potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.“

Ustanovení této skutkové podstaty jsou k ustanovením § 207 ve vztahu speciality⁷³, proto je mezi nimi vyloučena možnost jednočinného souběhu. Objektem této skutkové podstaty zůstává život a zdraví lidí. Specialita se projevuje ve třech směrech : v původu nebezpečí, v povaze nebezpečí a ve speciálním subjektu.

Původ nebezpečí spočívá v dopravní nehodě na níž měl poškozený a pachatel účast. Není však nutné, aby pachatel tuto nehodu zavinil. Stačí, že k dopravní nehodě objektivně přispěl.⁷⁴ Za účastníka je tak považován každý, jehož jednání se podílelo na vzniku nebo průběhu dopravní nehody, bez ohledu na zavinění dopravní nehody. Proto jeho pouhá přítomnost na místě nehody takovou účastí není.⁷⁵ Osoby přihlížející dopravní nehodě mohou být tudíž postiženy jen na základě některého z odstavců § 207. Spolujezdec pouze za návod, popřípadě pomoc k tomuto trestnému činu.

Odlišnost od obecných ustanovení § 207 spočívá i v **povaze nebezpečí**, jelikož ustanovení § 208 požaduje na rozdíl od § 207 jen újmu na zdraví, nikoliv nebezpečí smrti nebo vážné poruchy zdraví, dokonce toto nebezpečí nemusí dosahovat ani intenzity ublížení na zdraví. Z logiky věci však pod újmu na zdraví nelze vtáhnout ty případy, které vzhledem ke své nízké závažnosti, která spočívá v jejich nepatrném

⁷³ č. 112/1952 Sb. rozh. tr.

⁷⁴ č. 37/1969 Sb. rozh. tr.

⁷⁵ č. 104/1951 Sb. rozh. tr. ; č. 37/1969 Sb. rozh. tr.

rozsahu a přechodném rázu, nevyžadují okamžitou pomoc. Jedná se např. o drobné oděrky, lehké podlitiny, apod.

Specialita subjektu je dána tím, že pachatelem se může stát pouze řidič dopravního prostředku, jímž se rozumí řidič každého dopravního prostředku, nikoliv jen řidič motorového vozidla.⁷⁶ Dopravním prostředkem může být i povoz tažený koňmi či jízdní kolo, resp. jakékoliv vozidlo či jiné zařízení, sloužící k dopravě, ať už motorové či nemotorové.⁷⁷ Není možné se však omezovat jen na silniční dopravu, a definici dopravního prostředku proto nelze přejímat z předpisů o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích, ale může se jednat např. o drážní dopravní prostředek a to i lokomotivu (řidičem se pak rozumí strojvedoucí).⁷⁸ Je ovšem třeba říci, že dopravní nehody v silniční dopravě tvoří drtivou většinu posuzovaných případů.

Při výkladu tohoto ustanovení opět narážíme na pojem **potřebné pomoci**, již se rozumí taková pomoc, která je potřebná k odvrácení, resp. k tomu, aby bylo zabráněno zvýšení nebezpečí smrti nebo další újmy na zdraví zraněné osoby,⁷⁹ resp. která je potřebná k ochraně života a zdraví poškozené osoby.⁸⁰ Je proto zásadně správné požadovat od řidiče motorového vozidla, aby v případě, kde povaha zranění nenasvědčuje tomu, že převozem mohlo by se zraněnému ještě více na zdraví ublížit, aby odvezl těžce zraněnou osobu ihned k lékaři nebo do nemocnice, když jinou, zejména odbornou pomoc, nelze ihned zraněnému poskytnout, a když takovéto opatření je nezbytně nutné, protože není již jiného východiska. Není-li však známa povaha zranění způsobeného při havárii, nemá být zraněný odvážen autem a lépe je ihned zajistit odvoz sanitním autem, aby nedošlo k dalšímu ublížení na zdraví

---

⁷⁶ č. 30/1951 Sb. rozh. tr.

⁷⁷ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář. I. díl., 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2004, str. 1237

⁷⁸ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář. I. díl., 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2004, str. 1237

⁷⁹ č. 9/1967 Sb. rozh. tr.

⁸⁰ č. 37/1969 Sb. rozh. tr.

zraněnému při neodborném převozu.⁸¹ Potřebná pomoc ve smyslu § 208 může záležet podle okolností případu i v přivolání sanitního vozu nebo policie.⁸²

Na rozdíl od § 207 odst. 2 se zde opět setkáváme s omezením trestní odpovědnosti, které vyjímá z povinnosti poskytnout potřebnou pomoc ty osoby, které by tak činily v nebezpečí pro sebe nebo jiného. Jedná se opět o případy ve kterých by se osoba vystavovala nebezpečí, které je buď stejné nebo dokonce větší než které hrozí poškozenému. Vychází se zde z již zmíněné zásady, že pro záchranu jednoho statku nelze obětovat statek stejné nebo vyšší hodnoty.

Mezi tyto liberační důvody však nelze řadit nemožnost trestního stíhání řidiče dopravního prostředku, který dopravní nehodu zavinil.⁸³ Stejně tak jej nevyvíňuje okolnost, že pomoc mohl poskytnout někdo jiný. A už vůbec se pachatel nestává beztrestným jen proto, že se až na zákrok někoho jiného na místo činu vrátil a zraněnému pak poskytl pomoc.⁸⁴

Trestný čin neposkytnutí pomoci podle § 208 je dokonán již tím, že řidič dopravního prostředku neposkytne po dopravní nehodě, na níž měl účast, potřebnou pomoc osobě, která při nehodě utrpěla újmu na zdraví, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného.⁸⁵ Ustanovení § 208 sice neobsahuje výslovně určení časového momentu, avšak z jeho dikce a smyslu plyne, že řidič je povinen poskytnout potřebnou pomoc okamžitě. Pokud tedy z místa nehody odjede, i když si musí být vědom skutečnosti, že poškozený utrpěl takové zranění vyžadující okamžitou pomoc, nestává se beztrestným ani v případě, že se po 30-35 min. z vlastní vůle na místo nehody vrátí, v úmyslu potřebnou pomoc poskytnout, když ta už byla poskytnuta někým jiným.⁸⁶ Pachatel totiž svým jednáním vyjádřil srozumění s uvedenou skutečností, čímž naplnil i subjektivní stránku trestného činu, jež vyžaduje úmysl, v tomto případě pak úmysl eventuální (nepřímý).

---

⁸¹ č. 37/1963 Sb. rozh. tr.

⁸² č. 8/1982 Sb. rozh. tr.

⁸³ č. 9/1967 Sb. rozh. tr.

⁸⁴ č. 30/1951 Sb. rozh. tr.

⁸⁵ č. 4/1969 Sb. rozh. tr.

⁸⁶ č. 9/1967 Sb. rozh. tr.

Skutečnost, že trestný čin neposkytnutí pomoci patří mezi omisivní delikty, které spočívají v opomenutí jednání, které obsahují ve svých ustanoveních, nevylučuje **pokus** tohoto trestného činu. Pokud tedy osoba, která automobilem srazí chodce a aniž se přesvědčí o jeho zdravotním stavu, třebaže v konkrétním případě je dotýčný na místě mrtev, ujede z místa nehody v úmyslu vyhnout se postihu, je odpovědná za nedbalostní ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1, odst. 2 a současně za pokus neposkytnutí pomoci podle § 8 odst. 1, § 208.⁸⁷ Stejně tak odpovídá spolujezdec, ten však za pomoc podle § 8 odst. 1, § 207 odst. 1. V tomto případě se tedy nedá hovořit o tom, že se pachatelé dopustili dokonatého trestného činu podle § 207 nebo § 208, jelikož poskytnutí pomoci již nebylo objektivně možné. Dokonaný trestný čin vyžaduje, aby byly dány všechny znaky trestného činu jak po objektivní, tak po subjektivní stránce. Jelikož však jednáním pachatelů nenastal výsledek uvedený ve zvláštní části, co do všech znaků, je třeba toto jednání pachatelů posoudit jako pokus trestného činu neposkytnutí pomoci. Jak jsem již výše zmínil, skutečnost, že se jedná o omisivní delikty není na překážku. Rozhodující je, že se jedná o trestné činy úmyslné.

---

⁸⁷ Srovnej č. 74/1957 Sb. rozh. tr. a č. 38/1963 Sb. rozh. tr.

4.2 Vztah k poruchovým trestným činům (§ 219 - § 224 TrZ)

Hranice mezi trestným činem neposkytnutí pomoci a poruchovými trestnými činy uvedenými v § 219 – § 224 je velice tenká. Jak již bylo výše řečeno, pokud se pachatel dopustí trestného činu neposkytnutí pomoci, neodpovídá pachatel za způsobený následek, a to ani kdyby jej svým jednáním zamýšlel. Pachatel totiž nesplnil svou obecnou povinnost konat, jejíž porušení k odpovědnosti za způsobený následek nevede.

Naopak, došlo-li v důsledku neposkytnutí pomoci k smrti ohrožené osoby nebo k zhoršení jejího zdravotního stavu, je pachatel odpovědný za způsobený následek ve smyslu § 219 a násl. jen tehdy, pokud jsou současně splněny dvě podmínky : k vzniklému následku se vztahuje úmyslné (pachatel opomenutím chtěl např. usmrtit poškozeného, a nikoli jen ho ohrozit na životě) nebo nedbalostní zavinění a bylo opomenuto splnění zvláštní povinnosti.

Pokud si vezmeme příklady z judikatury, tak zaviněné jednání matky, která zanedbala svou zákonnou povinnost pečovat o dítě (podle § 32 a násl. zákona č. 94/1963 Sb., o rodině ve spojení s § 89 odst. 2) a v důsledku toho došlo k jeho úmrtí, zakládá trestní odpovědnost za poruchový delikt, nikoli za trestný čin neposkytnutí pomoci podle § 207 odst. 1.⁸⁸

Nebo podobně, jestliže lékař při výkonu služby neposkytne osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, potřebnou pomoc, připadá jeho trestní odpovědnost za trestný čin neposkytnutí pomoci podle § 207 odst. 2 v úvahu pouze tehdy, jestliže z jeho opomenutí zaviněně nevznikly žádné následky na životě nebo zdraví poškozeného. Pokud vznikly, je takový pachatel trestně odpovědný v závislosti na formě zavinění podle ustanovení o poruchových trestných činech proti životu a zdraví uvedených v § 219 - § 224.⁸⁹

⁸⁸ č. 30/1998 Sb. rozh. tr.

⁸⁹ č. 37/1998-II. Sb. rozh. tr.

Z toho tedy vyplývá velice důležitý závěr, a sice že ustanovení § 207, o neposkytnutí pomoci, je k uvedeným poruchovým deliktům subsidiární. Z tohoto poměru subsidiarity pak vyplývá další významná skutečnost o nemožnosti souběhu těchto dvou skupin trestných činů. S odvoláním na judikaturu, tak pachatel úmyslného ublížení na zdraví se smrtelným následkem podle § 222 odst. 1,2 nemůže být vedle toho uznán vinným trestným činem neposkytnutí pomoci podle § 207 odst. 1 proto, že po úmyslném způsobení těžké újmy na zdraví, která pak vedla ke smrti poškozeného, k níž se vztahuje nedbalost, neposkytl poškozenému potřebnou pomoc, aby tento těžší následek odvrátil. Souběh uvedených trestných činů je tedy za těchto okolností vyloučen.⁹⁰

Podobně je vyloučen souběh trestného činu neposkytnutí pomoci podle § 208 a uvedených poruchových deliktů. Proto, jestliže řidič motorového vozidla, který úmyslně najíždí na jiného, aby mu ublížil na zdraví a poté ujede, aniž zraněnému poskytne potřebnou pomoc, nenaplnuje znaky tohoto trestného činu.⁹¹ Ustanovení § 208 předpokládá, že řidič po dopravní nehodě, při níž z nedbalosti jinému ublíží na zdraví, neposkytl zraněnému potřebnou pomoc. Jde tu tedy o dva objekty a tudíž dva následky. U úmyslného způsobení ublížení na zdraví tomu tak není. Jestliže pachatel zamýšlel způsobit jinému ublížení na zdraví, nelze od něj očekávat, že zraněnému poskytne potřebnou pomoc, tj. že bude jednat způsobem, který je v rozporu s tím, co sledoval. Sledovat v nekonání (neposkytnutí pomoci) za této situace další samostatný skutek je proto nesprávné.

Skutková podstata trestného činu neposkytnutí pomoci podle § 207 odst.1 tak pouze doplňuje ochranu života a zdraví poskytovanou skutkovými podstatami poruchových trestných činů proti životu a zdraví v hlavě sedmé zvláštní části trestního zákona pro případy, kdy v souvislosti s tímto jednáním nevznikne žádný následek na životě a zdraví nebo sice takový následek vznikne, ale pachatel za něj neodpovídá, neboť neměl zvláštní povinnost jednat podle § 89 odst. 2, a to v tom směru, aby hrozící následek odvrátil.⁹²

⁹⁰ č. 21/1983 Sb. rozh. tr.

⁹¹ č. 42/1985 Sb. rozh. tr.

⁹² č. 119/1999 Sb. rozh. tr.

4.3 Ustanovení trestní řádu (§163, §163a TrŘ)

Trestný čin neposkytnutí pomoci zasahuje svojí podstatou proti základním principům občanského soužití a humanity. Proto má společnost zájem na jeho stíhání a potrestání. V určitých životních situacích by však potrestání pachatele mělo nepříznivé následky pro poškozeného. Pro tyto případy obsahuje Trestní řád⁹³ ustanovení, které takovouto situaci řeší. Jedná se zejména o § 163 a na něj navazující § 163a.

Ustanovení § 163, které je průlomem do zásad legality a oficiality⁹⁴, řeší u vyjmenovaných trestných činů konflikt zájmu státu na trestním stíhání a zájmu poškozeného, který má blízký vztah k pachateli (podezřelému či obviněnému), ve prospěch poškozeného, jenž může být v důsledku potrestání pachatele nepřímo (fakticky) také postižen. Před účinností novely trestního řádu provedenou zákonem č. 178/1990 Sb. se stíhaly všechny trestné činy na základě zásady legality z úřední povinnosti bez ohledu na mínění poškozeného.⁹⁵

Poškozeným se pro účely trestního řádu rozumí osoba, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda (§ 43 odst. 1).

Mezi jinými je v tomto ustanovení uveden trestný čin neposkytnutí pomoci podle § 207 a 208. U všech zde taxativně vyjmenovaných trestných činů však platí, že mezi stíhanou osobou a poškozeným musí být vztah, který by poškozeného opravňoval u této osoby odepřít výpověď (§ 100 odst. 2⁹⁶). Poměr poškozeného a toho, vůči němuž má právo udělit nebo odepřít souhlas s trestním stíháním, musí existovat

⁹³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁹⁴ Pro výklad těchto pojmů srovnej např. Šámal, P. a kol. : Trestní řád, Komentář. I. díl., 5. vydání. Praha : C.H.Beck, 2005, str. 17 an., Dagmar Císařová a kol. : Trestní právo procesní, 4. vydání, Linde Praha, a.s., 2006, str. 65 an. nebo Jiří Jelínek a kol. : Trestní právo procesní, 4. vydání, Praha, Eurolex Bohemia, 2005, str. 115 an.

⁹⁵ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní řád, Komentář. I. díl., 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2004, str. 1248

⁹⁶ Příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, druh nebo partner anebo jiná osoba v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pocítoval jako újmu vlastní.

v době, kdy se trestní stíhání vede⁹⁷, resp. má vést, nikoli v době, kdy byl čin spáchán. Proto v zahájeném trestním stíhání nelze pokračovat, jestliže v jeho průběhu takový poměr vznikne (např. poškozená a obviněný uzavřou sňatek), a to nejen tehdy, jestliže poškozený souhlas odepře, ale i tehdy, jestliže o udělení souhlasu nebyl požádán.⁹⁸

Pokud poškozený k trestnímu stíhání svolí může tento svůj souhlas vzít kdykoliv zpět výslovným prohlášením, a to až do doby než se soud odebere k závěrečné poradě. Výslovně odepřený souhlas však nelze znovu udělit (§ 163 odst. 2).

§ 163a pak stanoví taxativní výčet důvodů za kterých k trestnímu stíhání u těchto trestných činů souhlasu poškozeného zapotřebí není. Jedná se o případ, kdy byla některým z těchto trestných činů způsobena smrt, pokud poškozený není schopen dát k trestnímu stíhání souhlas pro duševní poruchu, pro kterou byl zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo na ní byl omezen, dále pokud se jedná o osobu mladší 15 let a konečně pokud je z okolností zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností (§ 163a odst. 1).

Na souhlas je třeba se výslovně poškozeného dotázat ještě před zahájením trestního stíhání, popř. je-li už trestní stíhání zahájeno, ihned poté, co je poměr obviněného a poškozeného předpokládáný tímto ustanovením zjištěn.⁹⁹ Je potřeba dodat, že pokud se poškozený na výzvu orgánu činného v trestním řízení ihned nevyjádří, zda souhlasí s trestním stíháním podle § 163, tento orgán mu poskytne podle povahy věci k vyjádření přiměřenou lhůtu, nejvýše však 30 dnů. Po marném uplynutí této lhůty již souhlas s trestním stíháním dát nelze. O tom je třeba poškozeného písemně poučit (§ 163a odst. 2).

⁹⁷ Výjimkou je trestný čin znásilnění podle § 241 odst. 1 trestního zákona, kdy se připouští možnost odepřít souhlas k trestnímu stíhání vzhledem k manželskému poměru nebo poměru druha a družky trvajícím jak v době, kdy se trestní stíhání vede, resp. má vést, tak v době spáchání činu.

⁹⁸ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní řád, Komentář. I. díl., 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2004, str. 1250

⁹⁹ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní řád, Komentář. I. díl., 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2004, str. 1248

4.4 Trestný čin neposkytnutí pomoci de lege ferenda

Připravované znění nového trestního zákona, jehož přijetí zatím troskotá na neschopnosti konstruktivní spolupráce všech parlamentních stran, pochybnostech o nutnosti přijetí nového kodexu, či sporech o tom zda má být trestní zákoník projednáván společně s návrhem nového trestního řádu, jehož návrh je rovněž připravován, počítá opět se třemi skutkovými podstatami v následujícím znění :

§ 126

Neposkytnutí pomoci

(1) Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví nebo vážného onemocnění, neposkytne potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví nebo vážného onemocnění, neposkytne potřebnou pomoc, ač je podle povahy svého zaměstnání povinen takovou pomoc poskytnout, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

Neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku

Řidič dopravního prostředku, který po dopravní nehodě, na níž měl účast, neposkytne osobě, která při nehodě utrpěla újmu na zdraví, potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

Jejich zařazení do paragrafů 126 a 127 souvisí s novou systematikou zvláštní části nového Trestního zákona. Odráží dlouho zastávaný názor o tom, že by zvláštní část měla začínat hlavou týkající se trestných činů směřujících proti nejdrahocennějším právním statkům, tedy životu a zdraví lidí a nikoli ustanoveními o trestných činech proti republice. Ve zkratce řečeno, je logičtější začínat katalog trestných činů nikoli vlastizradou, ale vraždou.¹⁰⁰

Návrh nového znění Trestního zákona tedy rovněž počítá se zakotvením trestného činu neposkytnutí pomoci ve všech třech variantách skutkových podstat, tak jak tomu bylo u předchozích dvou trestních zákonů. Vzhledem k tomu, že se jedná již o návrh moderního zákona vznikajícího v podmínkách plné demokracie, odpovídá tomu i jeho nové systematické členění. Zákonodárce vyslyšel četné kritické ozvěny na systematiku zvláštní části kodexu z roku 1961, jelikož I. hlavou jsou již konečně Trestné činy proti životu a zdraví.¹⁰¹ Trestný čin neposkytnutí pomoci, pak

¹⁰⁰ Novotný, O., Dolenský, A., Jelínek, J., Vanduchová, M.: Trestní právo hmotné I. (Obecná část), Praha, ASPI Publishing, 2003, str.20

¹⁰¹ Starší trestní kodexy evropských zemí dávaly většinou na přední místo trestné činy proti republice, státním orgánům a veřejnému pořádku teprve po nich trestné činy proti člověku (rakouský 1852, německý 1871, italský 1930 aj.). Novější trestní kodexy (švýcarský 1937, švédský 1965, rakouský 1974, francouzský 1994, španělský 1995, ruský 1996, slovenský 2005) začínají trestnými činy proti člověku. Umístění protistátních trestných činů na začátek zvláštní části bylo příznačné i pro socialistické země (viz i náš platný trestní zákon z roku 1961). K tomu srovnej výklad v kapitole Vývoj právní úpravy od roku 1950 po současnost.

zákonodárce umístil do jejího 3. dílu nesoucí název Trestné činy ohrožující život nebo zdraví.

Je patrné, že se na dikci všech tří skutkových podstat téměř nic nezměnilo a dochází tak pouze k přebrání jejich znění z dosavadního trestního zákona.¹⁰²

Mezi situace, kdy má osoba povinnost poskytnout potřebnou pomoc byla doplněna okolnost „ *známky vážného onemocnění* ”.

Potřeba důrazněji chránit právní statky jakými jsou život a zdraví na rozdíl od majetkových hodnot vedla zákonodárce k dalšímu zpřísnění trestních sazeb trestu odnětí svobody u těchto trestných činů, tak jak to můžeme pozorovat již od 50. let. U § 123 odst. 1 byla trestní sazba zvýšena z jednoho na dva roky a u § 123 odst. 2 z dvou na tři léta.

---

¹⁰² Viz důvodová zpráva k vládnímu návrhu Trestního zákoníku (Poslanecká sněmovna 2004, IV. volební období, sněmovní tisk 744), kde se uvádí : *Vzhledem k tomu, že poskytnout pomoc člověku, který je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, vyplývá ze zásady humanizmu a vztahu člověka k člověku, kdy nikdo nemůže nečinně přihlížet tomu, že jiný lidský život je v nebezpečí, osnova pouze s terminologickými úpravami (nahrazení choroby nemocí) přebírá osvědčené trestné činy neposkytnutí pomoci ve všech jejich dosavadních formách (§ 123 a 124). V souvislosti s tím je však třeba upravit poměr trestních sazeb odnětí svobody s důrazem na ochranu lidského života a zdraví a odlišení jejich ochrany od ostatních chráněných zájmů, zejména majetkové povahy. Proto je jednání postihované § 123 přísněji postihováno tak, aby se také přiblížilo postihu za neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku, který měl účast na dopravní nehodě, kde dokonce k trestní odpovědnosti postačí u účastníka dopravní nehody utrpění jakékoli újmy na zdraví.*

5 Pohled judikatury

Judikatura soudů není v našem právním řádu považována za jeden z pramenů práva, ale toliko za významný interpretační korektiv, který zejména u soudů vyššího stupně působí z moci své autority a přesvědčivosti. Pomáhá řešit situace, které zákonodárce v právním předpisu nezachytil. K tomu může dojít kvůli nedokonalosti předpisu, který na danou skutečnost nepamatuje, nebo jej zákonodárce úmyslně opomněl, v úmyslu vyhnout se přehnané kazuistice. Praxe si však výklad některých pojmů vyžádala a častokrát se jejich neustálé skloňování jak v judikatuře, tak např. v médiích stalo předmětem zákonodárné iniciativy a došlo k jejich zákonné definici.¹⁰³

K trestnému činu neposkytnutí pomoci se nachází rovněž bohatá judikatura, jelikož od počátku jeho existence v našem právním řádu, se objevují některé skutečnosti vyžadující bližší vysvětlení. Již od roku 1950 se ustálil výklad jednotlivých pojmů, které se objevují v jejich skutkových podstatách, jež však ve srovnání se současným zněním nijak divokých změn nedoznaly.¹⁰⁴

Výklad jednotlivých pojmů týkajících se trestného činu neposkytnutí pomoci byl podán v kapitole věnující se jeho skutkovým podstatám.¹⁰⁵

Zde se pokusím o jakýsi stručný průřez tím nejzásadnějším, co se v judikatuře týkající se trestného činu neposkytnutí pomoci od 50. let objevilo.

Pokud se zaměříme na jednotlivé skutkové podstaty, pak jestliže začneme od konce, co se týče systematiky zvláštní části trestního zákona, ale z chronologického hlediska, co se týče judikatury, byl prvním judikátem týkající se trestného činu neposkytnutí pomoci, rozhodnutí okresního soudu v Senici¹⁰⁶, který vysvětloval, že

¹⁰³ Srovnej např. § 257b

¹⁰⁴ Srovnej výklad výše v kapitole 2. Vývoj právní úpravy od roku 1950 po současnost

¹⁰⁵ Srovnej kapitolu 4. Jednotlivé skutkové podstaty

¹⁰⁶ č. 30/1951 Sb. rozh. tr.

řidičem dopravního prostředku se nerozumí pouze řidič motorového vozidla, a že se nestává beztrestným, jestliže se až na zásah jiné osoby vrátí na místo nehody a poskytne potřebnou pomoc. K této variantě skutkové podstaty trestného činu nepokynutí pomoci¹⁰⁷ pak přibývaly jednotlivá rozhodnutí, řešící výklad některých pojmů jako např. potřebná pomoc¹⁰⁸, kdo je považován za řidiče dopravního prostředku¹⁰⁹, že účastí na dopravní nehodě je myšleno nejen její zavinění, ale i objektivní příspěvek¹¹⁰, resp. pouze účast¹¹¹, atd.

Co se týče ostatních skutkových podstat je situace obdobná. Docházelo k výkladu pojmů, deklarování poměru mezi jednotlivými ustanoveními¹¹², poměru skutkové podstaty trestného činu neposkytnutí pomoci k poruchovým trestným činům a vyloučení jejich vzájemného souběhu¹¹³, či připuštění možnosti pokusu těchto trestných činů¹¹⁴.

S ohledem na vývoj této problematiky v právních předpisech, teorii i judikatuře je nutné konstatovat, že judikatura k těmto trestným činům pokrývající předchozí pojmy se postupně ustálila na jejich konformním výkladu a neopouští příliš prostoru pro jejich další dotváření.

Patrně nejdůležitější je ta část judikatury, která věnuje pozornost rozlišování obecné a zvláštní povinnosti konat a u této pak stanovení jejich pramenů¹¹⁵. Jak už jsem zmínil ve výkladu výše, jsou to právě tyto otázky, které jsou jak v judikatuře českých soudů, tak potažmo v trestněprávní teorii nejspornější. U nás ustálená tripartice pramenů zvláštní povinnosti konat zřejmě z výhledem do budoucna nepřetrvá a bude zapotřebí přejít k jejímu modernějšímu pojetí, tak jak je tomu např. v Německu.

---

¹⁰⁷ § 208

¹⁰⁸ č. 112/1952 Sb. rozh. tr., č. 39/1955 Sb. rozh. tr., č. 37/1963 Sb. rozh. tr., č. 9/1967 Sb. rozh. tr., č. 8/1982 Sb. rozh. tr.

¹⁰⁹ č. 6/1953 Sb. rozh. tr.

¹¹⁰ č. 37/1969 Sb. rozh. tr.

¹¹¹ č. 104/1951 Sb. rozh. tr.

¹¹² č. 112/1952 Sb. rozh. tr.

¹¹³ č. 21/1983 Sb. rozh. tr., č. 8/1984 Sb. rozh. tr., č. 42/1985 Sb. rozh. tr.

¹¹⁴ č. 74/1957 Sb. rozh. tr., č. 38/1963 Sb. rozh. tr.

¹¹⁵ č. 16/1984 Sb. rozh. tr., č. 7/1988 Sb. rozh. tr., č. 30/1998 Sb. rozh. tr., č. 119/1999 Sb. rozh. tr.

6 Zahraniční právní úpravy

Stejně jako trestní zákon České republiky, tak i trestní zákony jiných evropských zemí řeší problematiku nepravých omisivních deliktů a trestného činu neposkytnutí pomoci. Mezi dikcemi jejich ustanovení se objevují tu menší tu větší diferenciace. Otázka komparace trestních zákonů ostatních evropských zemí se stává aktuálnější v době, kdy nám „hrozí“ přijetí nového trestního zákona. Pro srovnání jsem vybral úpravy států, které jsou nám nejbližší geograficky, s kterými nás pojí historické souvislosti a které nabízejí velkou inspirační studnici pro svůj dlouhodobý a kontinuální vývoj.

Německo

Německý trestní zákon¹¹⁶ obsahuje úpravu trestní odpovědnosti za **opomenutí** v počátečních ustanoveních a to v § 13 odst. 1¹¹⁷, který zní:

„ Kdo opomene odvrátit výsledek, který je součástí skutkové podstaty podle trestního zákona, je podle tohoto trestního zákona trestný jen tehdy, jestliže má právní povinnost zasadit se o to, aby výsledek nenastal, a jestliže opomenutí odpovídá naplnění zákonné skutkové podstaty konání. “¹¹⁸

Toto ustanovení od svého zařazení do trestního zákona roku 1969 nepoznalo změny. V poslední době se však nad jeho zněním objevují kritické hlasy vytýkající mu jeho rozpor z požadavkem určitosti trestněprávních norem. S tím lze docela dobře souhlasit, jelikož toto ustanovení požadující k založení trestní odpovědnosti

¹¹⁶ StGB (Strafgesetzbuch) 1969

¹¹⁷ „ Wer es unterläßt, einen Erfolg abzuwenden, der zum Tatbestand eines Strafgesetzes gehört, ist nach diesem Gesetz nur dann strafbar, wenn er rechtlich dafür einzustehen hat, daß der Erfolg nicht eintritt, und wenn das Unterlassen der Verwirklichung des gesetzlichen Tatbestandes durch ein Tun entspricht. “

¹¹⁸ Přeložil JUDr. Oldřich Suchý pro Trestní zákon Spolkové republiky Německo, Praha, IKSP, 1996; Text nemá charakter oficiálního překladu a je určen pro studijní účely.

„právní povinnost“ zasadit se o to, aby výsledek, který je součástí skutkové podstaty podle trestního zákona nevznikl, je dozajista neurčitě a vyžaduje další výklad a rozbor. Předně nedává odpověď na otázku, kdo má tuto „právní povinnost“, resp. z jakých skutečností tato „právní povinnost“ pramení. Proto došlo v oblasti trestněprávní teorie ke vzniku několika směrů, které tyto prameny určují. Mezi nejvýznamnější patří bezesporu **teorie garanta**.¹¹⁹

Význam německé trestněprávní nauky pro naše trestní právo je zcela zásadní. Jedná se o neocenitelný inspirační zdroj, nepoznamenaný čtyřiceti lety totalitního režimu, v jehož podmínkách utrpělo české trestní právo citelné rány a bylo častokrát zneužíváno k jiným účelům než ke kterým je předurčeno. Proto není překvapivé, že například předkládané nové znění podmínek trestní odpovědnosti za opomenutí vychází z velké míry z poznatků německých trestněprávních teoretiků.¹²⁰

Polsko

Dalším významným pramenem pro svůj komparativní charakter je polský trestní zákon¹²¹, jež podobně jako německý kodex obsahuje úpravu trestní odpovědnosti za opomenutí ve svých počátečních ustanoveních, jmenovitě pak v čl. 2¹²², jež zní :

„ Trestní odpovědnosti za spáchaní zločinu opomenutím podléhá pouze ten kdo měl zvláštní právní povinnost zabránit následku. “

Přestože se jedná o poměrně nový zákon, můžeme opět pozorovat dosti vágní formulaci „právní povinnosti konat“, jejíž obsah je ponechán na výkladu teorie a judikatury. V kritických výtkách k tomuto postupu můžu odkázat na předchozí výklad.

¹¹⁹ Viz kapitola Teorie garanta

¹²⁰ Viz kapitola Zvláštní povinnost konat de lege ferenda

¹²¹ Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r. Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej Nr.88, poz. 553

¹²² „ Odpowiedzialności karnej za przestępstwo skutkowe popełnione przez zaniechanie podlega ten tylko, na kim ciążył prawny, szczególny obowiązek zapobiegnięcia skutkowi. “

Slovensko

Konečně se dostáváme k právní úpravě, která je nám z výše předkládaných dozajista nejbližší, jelikož k ní máme dlouhodobá historická a tedy i právní pouta. O legislativních „žních“ na Slovensku jsme denně informováni v nejrůznějších médiích. Jedná se o trend velice progresivní a ačkoli o jeho kvalitách lze mít jisté pochybnosti, je evidentní že zejména zákonodárství v oblastech, které mají ekonomické souvislosti, nasadili naši sousedé velice vysokou laťku. O tom zda se jim ji podaří přeskočit nás přesvědčí až budoucnost.

Dlouhodobé legislativní přípravy vyústily v nedávné době na Slovensku v nový trestní zákon¹²³. Byl přijat spolu s novým trestním řádem¹²⁴, což znamená komplexní rekodifikaci dosud platných a mnohokrát novelizovaných trestněprávních předpisů¹²⁵ na Slovensku.

Mezi nejdůležitější změny, které tato rekodifikace přinesla pro trestní právo hmotné patří zejména : nahrazení dosavadního materiálního, resp. materiálně formálního pojetí trestného činu formálním pojetí a vypuštění pojmu společenské nebezpečnosti, jejíž používání bylo v praxi častokrát zneužíváno jak ve prospěch, tak v neprospěch pachatele, změna celkové filozofie ukládání trestů v podobě depenalizace, zakotvení dvou nových trestů (trest domácího vězení a trest povinné práce), upravení systematiky zvláštní části, nová úprava problematiky škody (její definice a určení její výše), rozšíření a zpřesnění podmínek uplatnění okolností vylučujících protiprávnost a zavedení nové – dovoleného rizika, kategorizace trestných činů na zločiny a přečiny a konečně snížení hranice trestní odpovědnosti z 15 let na 14.¹²⁶

¹²³ Zákon č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon, účinnost 1. ledna 2006

¹²⁴ Zákon č. 301/2005 Z.z., Trestný poriadok, účinnost 1. ledna 2006

¹²⁵ Zákon č. 140/1961 Zb., Trestný zákon a zákon č. 141/1961 Zb., Trestný poriadok

¹²⁶ Více in Madliak, J. a kol.: Rekodifikácia slovenského trestného práva, Trestní právo, č.7-8/2006, str. 76

Co se týče ustanovení týkající trestní odpovědnosti za opomenutí a trestného činu neposkytnutí pomoci, došlo touto rekodifikací jen ke „kosmetickým“ úpravám této materie.

Ustanovení o opomenutí „zůstalo“ součástí obecné části a bylo zařazeno do její poslední VI. hlavy věnující pozornost výkladu pojmů objevujících se v novém trestním zákoně pod § 131 odst. 1 ve znění :

„ Konaním sa rozumie aj opomenutie takého konania, na ktoré bol páchatel' podľa okolností a svojich pomerov povinný. "

Jak je na první pohled patrné, slovenský zákonodárce převzal doslovné znění definice opomenutí tak jak jej upravoval předešlý trestní zákon. O tomto postupu lze mít pochybnosti vzhledem k neurčitosti této definice, která nedává jasnou odpověď na otázku týkající se pramenů zvláštní povinnosti konat, kterou má toto ustanovení na mysli. O kritických výhradách k této problematice byl podán výklad výše a je možná zapotřebí doplnit, že do budoucna by asi nebylo na škodu, kdyby toto ustanovení zpřesnilo svou dikci, tak jak se o to např. pokusil český zákonodárce, ale dbajíc vždy požadavku určitost trestněprávních norem.

V souvislosti s novou systematikou zvláštní části trestního zákona byl trestný čin neposkytnutí pomoci zařazen do I. hlavy nesoucí název trestné činu ptoti životu a zdraví v oddílu III. obsahující trestné činy ohrožující život nebo zdraví ve znění:

Neposkytnutie pomoci

§ 186

(1) Kto osobe, ktorá je v nebezpečenstve smrti alebo javí príznaky ťažkej ujmy na zdraví, neposkytne potrebnú pomoc, hoci tak môže urobiť bez nebezpečenstva pre seba alebo iného, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

(2) Kto osobe, ktorá je v nebezpečenstve smrti alebo javí príznaky ťažkej ujmy na zdraví, neposkytne potrebnú pomoc, hoci je podľa povahy svojho zamestnania povinný takú pomoc poskytnúť, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

§ 187

Vodič, ktorý po dopravnej nehode, na ktorej mal účasť, neposkytne osobe, ktorá pri nehode utrpela ujmu na zdraví, potrebnú pomoc, hoci tak môže urobiť bez nebezpečenstva pre seba alebo iného, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

Skutkové podstaty trestného činu neposkytnutí pomoci také nedoznaly výraznejších zmien. Za zmínku stojí len nahrazení požadavku vážne újmy na zdraví „príznakmi ťažkej ujmy na zdraví“, jejž definíciou obsahuje § 132.¹²⁷ Dalším rozdílem

¹²⁷ (3) Ťažkou ujmu na zdraví sa na účely tohto zákona rozumie len vážna porucha zdravia alebo vážne ochorenie, ktorou je

- a) zmrzačenie,
- b) strata alebo podstatné zníženie pracovnej spôsobilosti,
- c) ochromenie údu,
- d) strata alebo podstatné oslabenie funkcie zmyslového ústrojenstva,
- e) poškodenie dôležitého orgánu,

od předchozí úpravy jsou přísnější výměry trestních sazeb trestu odnětí svobody a absence výslovné možnosti uložení trestu zákazu činnosti. To ovšem neznamená, že by za spáchání trestného činu zejména podle § 186 odst. 2 a § 187 nebylo možné tento trest uložit. Tato změna souvisí s novým pojetím zásad ukládání trestů podle kterých:

„Páchateľovi možno uložiť len taký druh trestu a len v takej výmere, ako je to ustanovené v tomto zákone, pričom tento zákon v osobitnej časti ustanovuje len trestné sadzby trestu odňatia slobody.“¹²⁸

Ve spojení s :

„Pri určovaní druhu trestu a jeho výmery súd prihliadne najmä na spôsob spáchania činu a jeho následok, zavinenie, pohnútku, príťažujúce okolnosti, poľahčujúce okolnosti a na osobu páchatel'a, jeho pomery a možnosť jeho nápravy.“¹²⁹

Podmínky uložení trestu zákazu činnosti upravuje § 61.¹³⁰

-
- f) zohyzdenie,
  - g) vyvolanie potratu alebo usmrtenie plodu,
  - h) mučivé útrapy, alebo
  - i) porucha zdravia trvajúca dlhší čas.

(4) Za poruchu zdravia trvajúcu dlhší čas sa na účely tohto zákona rozumie porucha, ktorá si objektívne vyžiadala liečenie, prípadne aj pracovnú neschopnosť, v trvaní najmenej štyridsaťdva kalendárnych dní, počas ktorých závažne ovplyvňovala obvyklý spôsob života poškodeného.

¹²⁸ § 34 odst. 2

¹²⁹ § 34 odst. 4

¹³⁰ (1) Trest zákazu činnosti spočíva v tom, že sa odsúdenému po dobu výkonu tohto trestu zakazuje výkon určitého zamestnania, povolania alebo funkcie alebo takej činnosti, na ktorú treba osobitné povolenie alebo podmienky výkonu ktorej upravuje osobitný predpis.

(2) Trest zákazu činnosti môže súd uložiť na jeden rok až desať rokov, ak sa páchatel' dopustil trestného činu v súvislosti s touto činnosťou.

(3) Do doby výkonu trestu zákazu činnosti sa nezapočítava doba výkonu nepodmienečného trestu odňatia slobody; započítava sa však doba, počas ktorej bolo páchatel'ovi pred právoplatnosťou rozsudku podľa osobitných predpisov odňaté oprávnenie na činnosť, ktorá je predmetom zákazu, a doba, počas ktorej už nesmel na základe opatrenia štátneho orgánu túto činnosť vykonávať.

7 Závěr

Z předešlých stran je na první pohled patrné, že problematika týkající se trestného činu neposkytnutí pomoci a otázky na ni navazující a související jsou velice zajímavé a vyžadující naši neustálé pozornosti. I když by se zdálo, že za uplynulých 50 let se v této oblasti příliš nového a převratného nestalo, opak je pravdou. Je to především problematika týkající se nepravých omisivních deliktů a s tím související otázky pramenů zvláštní povinnosti konat, které se pod vlivem zejména zahraniční teorie ukazují jako zastaralé a tudíž se dostávají stále více a více do popředí zájmu jak teoretiků, tak osob spjatých s praxí.

Pokud by jsme se měli podívat na obrázek dnešní společnosti, která se ještě ne zcela vyrovnala z přerodu totalitního režimu, kdy bylo postavení jedince zcela zatlačeno do ústraní, jakýkoli projev individuality důsledně potírán a osoby tak žily v ovzduší naplněném strachem a demagogií, musíme v ní vidět živnou půdu pro různé protispolečenské jevy. Pak jestliže valná část populace v této době vyrůstala, dokážu si docela dobře představit, že se jim mohla stát motivem pro solitérní chování, nedbajíc tak na zájmy jiných jednotlivců a to i rodinně provázaných.

A přesně v tom spočívá podstata neposkytnutí pomoci. V lidské lhostejnosti a nevšímavosti, apatii k jakýmkoliv věcem, které se nás přímo nedotýkají. Jistěže lidé jsou příležitostně vystaveni stresujícím situacím a jejich jednání můžeme označit za přinejmenším zkratovité a do jisté míry omluvitelné. U některých se ovšem jedná o čistý kalkul, mající původ v jejich sobeckých a sebestředných zájmech. Není to ničím jiným než nedostatečnou mravní vyzrálostí a neschopností přijímat důsledky svých činů, ať už jsou jakékoliv. Jedinec se teprve tehdy stává opravdovou osobností, jestliže je schopen čelit následkům svého jednání.

---

(4) Trest zákazu činnosti, ktorý odsúdený už vykonal, sa započítava do nového trestu zákazu činnosti, ktorý bol páchatel'ovi uložený pre ten istý skutok alebo do tohto trestu, ak bol uložený ako súhrnný trest alebo úhrnný trest.

Tyto a mnohé další okolnosti tedy mají vliv na kriminogenní chování osob, což může v jistém smyslu mít nádech determinismu. Tento postoj však odmítám.

Abych se závěrem vyjádřil k mnou předkládané práci, je nutné si nejprve položit otázku, zda se mi podařilo splnit mnou vytknuté cíle zmíněné v úvodu.

Sledoval jsem vývoj skutkové podstaty trestného činu neposkytnutí pomoci od roku 1950 až po současnost se všemi jeho odlišnostmi a kritickými výtkami, věnoval jsem pozornost i jeho zamýšlenému legislativnímu řešení v návrhu nového trestního zákoníku.

Pojednání k jednotlivým skutkovým podstatám se opírá o standardizovaný výklad těchto ustanovení jak v komentářích, tak učebnicích trestního práva, takže došlo z mé strany k opakování již nespočetněkrát dříve zpracované látky. Přesto jsem se snažil o jejich zpracování v co možná nejpřehlednější a nejzáživnější formě.

V době probíhající evropské integrace se dostávají, v míře větší než kdy dříve, do popředí zájmu odborné veřejnosti otázky komparace úprav právních řádů jednotlivých evropských zemí. Pro účely této práce jsem vybral ustanovení týkající se trestní odpovědnosti za opomenutí, tak jak je upravují trestní zákony Německa, Polska a Slovenska. U slovenské úpravy jsem podal i stručný výklad k charakteru nové kodifikace trestního práva a ke skutkovým podstatám trestného činu neposkytnutí pomoci.

Patrně stěžejní částí mé práce tvoří kapitoly věnované problematice zvláštní povinnosti konat a s ní spojenými otázkami. Je to především teorie garanta, která mezi nimi vyniká. V našich podmínkách je to prvek teprve hledající si své místo, přesto natolik významný, že jeho první projevy můžeme pozorovat již v nově připravovaném znění opomenutí ve vládním návrhu trestního zákona. Největšího rozmachu zažívá tato teorie v německé literatuře a judikatuře, odkud se dostává postupnými kroky až k nám. Než se jí však dostane stejné propracovanosti, tak jak je tomu u našich sousedů, bude se muset do jisté míry změnit nazírání našich

zákonodárců na tuto materii. Tím ovšem nechci říci, že se jedná o dokonalou a supermoderní tezi, která přetrvá věky věků. I zde se objevují názory, které jsou dosti extrémní a mají tendenci dělat garanta víceméně z každého. O tom všem byl však podán výklad na jiných místech této práce.

Konečně, oblast týkající se judikatury českých soudů k trestnému činu neposkytnutí pomoci má za sebou také více než padesátiletý vývoj, který se ustálil na víceméně všemi přijímaném výkladu jednotlivých skutkových podstat a pojmů v nich obsažených, takže co se týče sporných otázek, nemůže být o nich ve většině případů ani řeč. Budoucí právní a technický vývoj však může přinést nové náměty k diskusi, které se budou muset důkladně analyzovat.

Věřím, že mnou předkládaná práce splnila předsevzetí vytýčené v úvodu a stane se tak alespoň stručným pomocníkem pro ty, kteří se budou chtít s tímto tématem blíže seznámit.

8 Seznam použité literatury

Brammsen, J. Die Entstehungsvoraussetzungen der Garantenpflichten, Berlin: Duncker & Humblot, 1986

Císařová, D. a kol. : Trestní právo procesní, 4. vydání, Linde Praha,a.s., 2006

Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné, Obecná část, Praha, Eurolex Bohemia, 2003

Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné, Zvláštní část, Praha, Eurolex Bohemia, 2003

Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní, 4. vydání, Praha, Eurolex Bohemia, 2005

Kratochvíl, V. a kol.: Trestní právo hmotné, Obecná část, 3. vydání, Masarykova univerzita, Brno, 2002

Madliak, J. a kol.: Rekodifikácia slovenského trestného práva, Trestní právo, č. 7-8/2006

Marta Knappová, Jiří Švestka, Jan Dvořák a kolektiv, Občanské právo hmotné, 1. díl, ASPI, a.s., Praha 2005

Mitlöchner, M.: Neposkytnutí pomoci podle § 207 odst. 2 trestního zákona, Zdravotnictví a Právo, č. 1/ 2005

Novotný, O., Dolenský, A., Jelínek, J.,Vanduchová, M.: Trestní právo hmotné I. (Obecná část), Praha, ASPI Publishing, 2003

Novotný, O., Na okraj rekodifikace trestního práva hmotného, Trestní právo 10/2004

Novotný, O., Znovu k návrhu nového trestního kodexu, Trestní právo 3/2005

Rudolphi, H.-J.: Systematischer Kommentar zum Strafgesetzbuch, Band I, Allgemeiner Teil (§ 1 – 79b), 7. Aufl., Luchterhand, Neuwied 2000

Říha, J.: Postavení garanta u nepravých omisivních deliktů, 1. část, Trestněprávní revue č. 8/2003, 2.část, Trestněprávní revue č. 9/2003

Schünemann,B. Grund und Grenzen der unechten Unterlassungsdelikte, Verlag Otto Schwarz & Co.,Göttingen 1971

Solnař, V., Fenyk, J.,Císařová, D.: Základy trestní odpovědnosti, Praha, Orac, 2003

Šámal, P. a kol. : Trestní řád, Komentář, I.díl, 5. vydání, Praha, C.H.Beck, 2005

Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář, I. a II. díl, 6. vydání, Praha, C.H.Beck, 2006

Trestní zákon Spolkové republiky Německo, přeložil JUDr. Oldřich Suchý, Praha, IKSP, 1996

Vantuch, P.: Poznámky k rekodifikaci trestního práva hmotného po prvním čtení v Poslanecké sněmovně, Trestní právo 11/2005